

A tőkés világgazdaság súlyos problémái, a gazdasági tevékenység stagnálása magas inflációval és munkanélküliséggel párosulva rányomták bélyegüket a Nemzetközi Valuta Alap és a Világbank múlt heti washingtoni közgyűlésére. A 140 tagállam küldöttei elsősorban arra a kérdésre kerestek választ, hogyan tehető elviselhetővé a nemzetközi fizetési forgalomban jelentkező egyensúlyhiány és milyen szerepet játszhat e folyamatban az IMF.

Hiány és kölcsön

A gondok az 1973-as kőolajár-robbanásra vezethetők vissza. Az energiahordozók négyeseres drágulása következtében a tőkés világ egy szűk országcsoportha, a kőolajtermelők hirtelen megnövekedett bevételekre tettek szert, melyeket saját céljaikra, iparfejlesztésre teljes egészében felhasználni nem tudtak.

Egy szélesebb kör viszont jelentős fizetésimérleg-hiánnyal találta magát szemben, és a nemzetközi hitelpiacon kénytelen volt nagy összegű kölcsönöket igénybe venni. Ez utóbbi kategóriába tartoztak és tartoznak az olajjal nem rendelkező fejlődő országok. Adósságállományuk 1973-ban még csak 90 milliárd dollárt tett ki, 1980 végére viszont várhatóan meghaladja a 400 milliárd dollárt.

Az ideai arányokra jellemző, hogy miközben — a GATT számításai szerint — az OPEC-országok folyó fizetési mérlegének többlete eléri a 115 milliárd dollárt, az olajjal nem rendelkező fejlődők hiánya a prognózisok szerint 62 milliárd dollárt tesz ki. Ezt a passzívumot kellene tehát valamilyen formában finanszírozni.

A mérleghiány gondjait persze, a fejlett tőkés országok is megismerték, a kiadások az idén az ő esetükben is mintegy 60 milliárd dollárral lesznek nagyobbak a nemzetközi forgalom bevételeinél. Ennek finanszírozása azonban az országok jó hitelképessége, a nemzetközi pénzügyi életben betöltött szerepe mellett általában nem okoz problémát.

A Nemzetközi Valuta Alap 1973 után igyekezett is növelni kölcsönnyújtó szerepét, és jelenleg a tagállamok különböző jogcímenek hat módon juthatnak a világszervezettől pénzhez.

Az IMF alapítása óta fennálló lehetőség a tagállamok kvótáival függ össze. Ezekből áll össze a Nemzetközi Valuta Alap tőkéje, ezek jelentik a tagállamok hozzájárulási kötelezettségét. A kvóta mértéke az adott tagállam gazdasági súlyától függ és meghatározza szavazatának erejét is. A Nemzetközi Valuta Alap döntéseit ugyanis nem az „egy ország — egy szavazat” elve alapján hozzák. A nagyobb kvóta több vokot is ér.

Ennélfogva hiába vannak a fejlődő országok (amelyek a fenti rendszert egyébként sérelmesnek tartják és megszüntetésére tavaly Belgrádban javaslatot dolgoztak ki) számszerű többségben. Az IMF munkáját alapítása óta a fejlett tőkés országok ellenőrzik.

A kvóta negyedét eredetileg arányban kellett befizetni, 75 százalékát a tagok saját nemzeti valutájukban helyezték el. Az első negyedét szükség esetén minden tagállam automatikusan igénybe veheti, a többi „kvótaszület” felhasználása azonban már feltételekhez kötött, melyek a kölcsön nagyságával együtt szigorodnak.

Ilyenkor a hitelek igénybevétele az IMF — nemcsak fejlődő országoknál, hanem például Török-

MCNAMARA, A VILÁGBANK ELNÖKE

Különböző jogcímenek hat módon

ország vagy Portugália esetében is — meghatározott gazdaságpolitika alkalmazásához kötötte. A Nemzetközi Valuta Alap „receptkönyve” általában restriktív intézkedéseket tartalmazott, az érintett államoknak a belföldi hitelek korlátozását, valutájuk drasztikus leértékelését ajánlották. Ezek az ajánlások nem tették az IMF-et népszerűvé és az érintett országok gyakran szóvá is tették, hogy a világszervezet diktálni kívánja gazdaságpolitikájukat. Részből e kritika miatt, részben annak felismerése kapcsán, hogy az olajdeficitet az importőr fejlődő országok úgysem tudják egy év alatt eltüntetni, a Nemzetközi Valuta Alap az elmúlt hónapokban módosította álláspontját.

A „kvótaszületek” igénybevételehez — amikor a hitelt felvevő egy más tagállam valutáját veszi fel a saját hozzájárulása terhére — kapcsolt feltételeket lazították. A közgyűlés előtt pedig a Nemzetközi Valuta Alap ügyvezető igazgatója már „hosszabb hitellezési futamidőket” helyezett kilátásba és a gazdaságban „a kínálati oldal” erősítésének szükségességéről beszélt. Vagyis: az IMF tanácsai a jövőben már nem kizárólagosan restriktívek, visszafogók lesznek, hanem figyelembe veszik a termelés növelésének követelményeit is.

A fejlődők igényei

A kvóták azonban csak az egyik — bár legrégebbi — hitelfelvételi lehetőséget jelentik. Ezen túlmenően azok az országok, melyek exportbevétele átmenetileg visszaesik, egy kompenzáló pénzügyi alapot vehetnek igénybe. Külön kassa szolgálja a világgazdasági változásokhoz csak lassan alkalmazkodni tudókat. Létezik ezen kívül még (nevét a szervezet holland származású korábbi ügyvezető igazgatójáról kapta), az úgynevezett „Witteveen-alap”. Ennek célja a megnövekedett olajszámlák kiegyenlítésének megkönnyítése. Hasonló feladatot lát el az a számla is, melynek bevételei az IMF aranykészletének elárverezéséből folytatók be, a fejlődő országok javára. Végül: lehet pénzt kapni a célból, hogy a felvevő nyersanyagkészletek létesítését finanszí-

Világgazdaság

Egyensúlykutatás

Valuta Alap és Világbank

Tanácskozás Washingtonban

rozza, de a gyakorlatban erre 6 év alatt mindössze 100 millió dollárt költöttek.

A széles paletta ellenére a gyakorlatban az IMF hitelezési tevékenysége nem volt összecsúszva alacsony. A világgazdasági árobbanás után az intézmény mostanáig mindössze annyi kölcsönt nyújtott, amennyi az olajat nem termelő fejlődő világ mérleghiánya volt egyetlen évben! A kimutatások azt is feltárják, hogy a hitelek kedvezményezettjei döntően maguk a fejlett tőkés országok voltak. (Napjainkban állandó kliens Törökország.)

A fejlődő országok tavaly az IMF—Világbank belgrádi közgyűlésén előterjesztették javaslatukat a Nemzetközi Valuta Alap tevékenységének megreformálására. A mostani washingtoni tanácskozás ennek kapcsán folytatott Észak—Dél párbeszédet. A két országcsoporthoz pozíciói már a közgyűlés előtt kikristályosodtak. Elsősorban az vált világossá, hogy meddig kívánják az alkalommal a fejlett tőkés országok elmenni.

A fejlődő országok (a tagság több mint 70 százalékát jelentik) felvetették a kvóták felülvizsgálatának szükségességét a célból, hogy az új arányok reálisan tükrözhesek az egyes országok világgazdasági súlyát. A gyakorlatban ez azt eredményezné — céljuk szerint —, hogy a „harmadik világ” részesedése a kvótákból a jelenlegi egyharmadról csaknem 50 százalékra nőne. Mivel pedig a kvóták egyben az adott tag szavazatának értékét is meghatározzák, e lépéssel a fejlődők súlya az IMF döntéshozatali rendszerében növekedne.

A fejlett tőkés csoport elvben nem zárkózott el. Hivatalos nyilatkozatok szerint az IMF-kvóták soron következő emelésekor meg fog történni a felülvizsgálat. A fejlett tőkés országok természetesen továbbra is ellenőrzésük alatt kívánják tartani a szervezetet és így valószínű, hogy a beigért változások végső soron csak formálisak lesznek.

A „harmadik világ” képviselői az IMF kölcsönnyújtási formáinak kibővítését is kérték: hosszabb futamidőjű hitelek minimális kamattal. E kérdésben a fejlett tőkés csoport csak korlátozott engedményeket tett. A hitelezési szabályokat úgy fogják módosítani, hogy a jövőben egy alaptag három éven keresztül évente kvótájának akár kétszeresét is kölcsönveheti. (A jelenlegi feltételek mellett a felső hitelhatár a kvóta ötszöröse, míg az új viszonyok között annak hat-szorosát is fel lehet venni.) Ugyancsak bejelentették egy új alap létrehozását, ebből kedvezményes kamattal mellett azok meríthetnek, kiknek fizetésimérleg-nehézségeit az importált gabona drágulása okozta.

A belgrádi akcióprogram lényeges eleme az SDR (különleges lehívási jog) kibocsátások és a fej-

lesztési segélyek kapcsolatának megteremtésére vonatkozó javaslat. Lényege, hogy a különleges lehívási jogot nem a tagországok kvótája szerint kellene elosztani, hanem a szükségletek szerint. Elégtelemnek találja a fejlődő országcsoportha az elhatározott SDR-kibocsátás mértékét is. Jelenleg évente a Nemzetközi Pénzügyi Alap 4 milliárd SDR-t oszt szét, a követelés szerint 1981-től évente 10 milliárd különleges lehívási jogra van szükség. (1 SDR 1,3 dollárral egyenlő. Ebben a kérdésben tűnnek a fejlett tőkés országok a legmerevebbnek és itt a leglassúbb a haladás.) Nem vitatható persze, ha fedezet nélkül, nagyobb mennyiségben bocsátják ki, az IMF e mesterséges pénznek kiáramlása ugyanolyan hatást válthat ki, mint a túlbuzgó papírpénznyomtatás. Vagyis növeli az inflációt.

Megegyezés nélkül

Nincs tehát egyetértés abban, hogyan használják fel az IMF forrásait. Hasonlóképpen vitatott azonban az is, hogy milyen módon jusson az intézmény pénzhez. A fejlett tőkés országok nézete szerint a hagyományos út a legcélszerűbb. Emelni kell a tagállamok kvótáit, az ugyanis egyben a Nemzetközi Valuta Alap által kihelyezhető összegeket is növeli, emellett kölcsönözni lehet a mérlegelőtöbbletekkel rendelkező tagtársaktól — jelen pillanatban a kőolajtermelőktől is. (Az arab országoktól való pénzkérés lehetősége azután, hogy az IMF megtagadta a megfigyelői helyet a Palesztin Felszabadítási Szervezettől, kérdéses.)

A másik csoport véleménye szerint a Nemzetközi Valuta Alap forrásait úgy is növelhetné, hogy hitelek veszi fel a pénzpiacon a kereskedelmi bankoktól. Ez az elgondolás viszont a fejlett tőkés országoknak elfogadhatatlan. Végül soron ugyanis az ő terheiket növelné meg, hiszen a szervezet nevében felvett hitelek lejáratkor vissza is kell fizetni. Pénzügyi forrás gondjai egyébként a társintézménynek, a Világbanknak is vannak. A PFSZ-kérdés miatt ugyanis Szaúd-Arábia és Kuvait már felfüggesztették korábban megígért hitelek folyósítását. Így a jövőre visszavonuló McNamara, a Világbank elnöke által javasolt új energiafejlesztési alap sorsa egyelőre kétséges.

Végeredményben Washington nem volt mérőöldök. A lényeges kérdések és ellentétek nyitva maradtak.

GONDA GYÖRGY—
SZENTGÁLI PÉTER

Az argentinai elnökválasztás előtt

Süddeutsche Zeitung

Ha megfigyeljük Argentínában a következő államelnök megválasztásának előkészületeit, könnyen feltételezhető, hogy közvetlenül küszöbön áll a katonai vezetés felváltása új, demokratikus kormányzattal.

A hatalmas kongresszusi palotában — a washingtoni Capitolra emlékeztet —, ahonnan 1976-ban elűzték a képviselőket, a könnyen áttekinthető, három fős „parlament” ülészik: Leopoldo Galtieri tábornok, a szárazföldi hadsereg parancsnoka, Armando Lambruschini, a haditengerészet és Omar Graffigna, a légierő főnöke. Ennek a katonai juntának, a fegyveres erők legfőbb képviselőjének kell szeptember végéig meghatároznia az államelnök utódjának személyét, akinek azután 1981 április 1-én fel kell váltania Jorge Videla tábornokot. A döntésnek, így követeli a fegyveres erők egysége, egyhangúnak kell lennie.

A lapokban, valamint katonai és politikai körökben állandóan népszerűsíteni próbálják Roberto Viola tábornoknak, a jelöltnek a nevét. Egyébként a szárazföldi hadsereg volt parancsnoka, akit Videla „mérsékelt köréhez” sorolnak, egy évvel ezelőtt programszerűen tartalékos állományba került, mert — ugyancsak ennek a katonai diktatúrának az előírásai szerint — „aktív” katonának nem lehet államelnök. Annak érdekében azonban, hogy még inkább azt a látszatot keltsék, miszerint az argentin katonai körök

demokratikusan döntenek, és az elnök személyéről nem fentről rámutatással határoznak, most állandóan azt hangoztatják, hogy még nyitott kérdés, ki lesz az elnök: a kérdés eldöntése folyamatban van. Videla tábornok nemrég Braziliában tett hivatalos látogatása alkalmából — ahol Joao Figueiredo tábornok-elnököt elődje, Geisel utasítására, egy úgynevezett kormánypárt „választott meg” — nem győzte hangoztatni, hogy az argentinai rendszer „nem önkényuralmi jellegű, és nem szabad tekintélyelvűnek tekinteni”.

Tény, hogy az argentinai katonai vezetés anynyira befészkelte magát a politikai és a gazdasági hatalmi pozíciókba, mint talán egyetlen korábbi kormányzat sem. A kormányzat és az állami vállalatok vezetői pozícióit egyenletesen elosztották a három haderőnem tisztjei között, márcsak azért is, hogy a haditengerészet és a légierő — noha lényegesen gyengébb a szárazföldi haderőnél — hűségesen kitartsanak az utóbbi mellett. „Valamiféle feudalizmusnak” nevezhetnénk, mondotta Emilio Hardoy, az ismert konzervatív publicista.

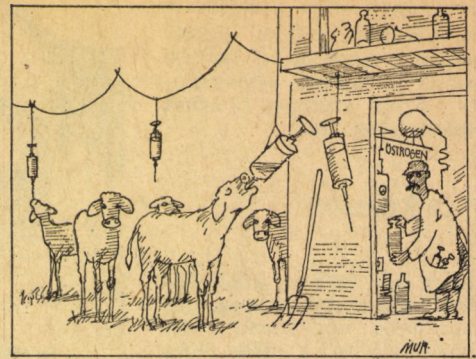
Az argentinai fegyveres erők mindig is államot képeztek az államban, most viszont már beépültek annak szervezeteibe is. A fegyveres erők szinte államalkotó pártként lépnek fel, és lehetővé teszik, hogy a közvélemény megismerje tendenciáikat és érdekcsoportjaikat is. Végül is a tábornokok kinyilvánított célja, hogy „intézményesítsék” a fegyveres

erőket a megígért új demokráciában. A tervek szerint a jövőbeni választott kormányzatokban is előre meghatározott katonamiszter-kontingensnek kell lennie. Így akarják az argentinai tábornokok biztosítani a fegyveres erőknek a latin-amerikai országokban hagyományos döntő szerepét hazájukban is. 1930 óta egyetlen demokratikusan választott argentinai elnök sem fejezhette be hivatali idejét; a puccsok szabályszerűen ismétlődtek.

A mostani rendszer azzal az igénnyel lépett fel, hogy véglegesen szétveri a peronizmust. De az 1945-től 1955-ig Juan Perón tábornok által a Mussolini-faszizmus mintáját követően létrehozott szakszervezeti rendszer mélyebben gyökereszik, mint azt a katonai stratégiák feltételezték. Valamikor felébresztette a munkástömegekben hatalmuk tudatát a konzervatív oligarchiával szemben, amely a harmincas években nem ismerte fel a szociális reformok szükségességét, és kudarcot vallott. Perónnak 1955-ben bekövetkezett bukása után, amikor is konzervatív katonai körök megdöntötték hatalmát, még polgári kormányzatok is szövetségre törekedtek a peronistákkal, hogy hatalmon maradhassanak.

Az 1966 évi úgynevezett „argentinai forradalommal” Onganía tábornok uralma idején, a fegyveres erők a tömegek ellenére akarták átszervezni a gazdasági rendszert. Ez a törekvés 1969-ben kudarcot vallott a szakszervezetek ellenállása következtében, és Alejandro Lanusse tábornok

HORMONBORJAK

Sülve — főve, életre — halálra

(Süddeutsche Zeitung)

nok nem látott más kiutat, minthogy ismét átengedjék a hatalmat a peronistáknak. Perón, hazatérve madridi száműzetéséből, feleségével, Maria Estellával mint elnökhelyettes-jelölttel 1973-ban több mint 60 százalékat szerezte meg a szavazatoknak, s így diadalmasan került vissza az elnöki székbe. A második peronista korszak azonban Perón halála és felesége hatalomátvétele után a szakszervezeti körök közötti véres összetűzésekre vezető versengés, gazdasági zűrzavar, több mint 300 százalékos infláció, a baloldali peronista montonerök és a trockisták közötti gerillaháború közepette ért véget.

Visszatekintve az 1976 évi katonai hatalomátvételt a legtöbb politikus, kivéve a peronistákat, elkerülhetlenülként értékeli. Öngyilkos végső szakaszt értelve, úgy tűnhetett, a peronizmus valóban véglegesen eljártozta szerepét. Am a népben megerősödött a fegyveres erők hatalmának hagyományos elutasítása. A gazdasági és poli-

tikai ügybuzgóság homlokzata mögött erjed az újabb leszámolás igénye, s ezúttal a szoldateszkával alkarnak leszámolni.

A tisztok azzal próbálkoznak, hogy úgynevezett párbeszédet kezdeményezzenek a hivatalosan „fel-függesztett” pártokkal, amelyek képviselőit azonban mégis meghívják tárgyalások folytatására, hogy közösen megteremtsék a katonák bevonásával megteremtendő demokrácia bázisát. A hagyományos polgári-liberális pártok azonban csak nagyon korlátozott hajlandóságot mutatnak az együttműködésre. Még a peronistáknak is — legalább a mérsékelteknek — ismét udvarolnak a katonák. Érezhető, hogy a peronisták képviselik még mindig a legnagyobb politikai erőt, és a tömegek benne látják törvényes képviselőjüket. Még a politikailag liberális körök is kapcsolatot tartanak fenn a peronistákkal. Úgy látszik, hogy sokminden még Perón nélkül is ismétlődik Argentínában.

Válogatás a magyar irodalomból

... pld. Bárány Tamás: KÉT REGÉNY Város esti fényben. Velünk kezdődik minden	43,— Ft
... pld. Benedek István: MANDRAGÓRA. 1—2. kötet India és Tibet kultúrtörténete	108,— Ft
... pld. Gáll István: VASKOR. Elbeszélések	30,— Ft
... pld. Gelléri Andor Endre: EZÜSTBŐL GYÚRT KENYÉR. Összegyűjtött novellák	53,— Ft
... pld. Illyés Gyula: SZÍVES KALAUZ. Útirajzok	47,— Ft
... pld. Krúdy Gyula: GORDONKÁZÁS. Novellák	70,— Ft
... pld. Marosán György: AZ ÚTON VÉGIG KELL MENNI. Tények és tanúk sorozat	21,50 Ft
... pld. Marosán György: TÜZES KEMENCE Tények és tanúk sorozat	21,50 Ft
... pld. Móra Ferenc: DARU UTCÁTÓL A MÓRA FERENC UTCÁIG	46,— Ft
... pld. Németh László: EMBERI SZÍNJÁTÉK	48,— Ft
... pld. Sarkadi Imre: ELBESZÉLÉSEK (1943—1961)	56,— Ft
... pld. SZÁZEGY ELBESZÉLÉS (1945—1975) 1—3. kötet. 30 év sorozat	125,— Ft

A felsorolt kötetek egyenként is megrendelhetők a kitöltött, kivágott és címünkre, borítékban beküldött hirdetés alapján. Postán utánvétellel szállítunk, magánszemélyeknek 200 Ft felett portómentesen, 400 Ft felett 4 havi, 600 Ft felett 6 havi részletfizetési kedvezményt adunk, a 3 százalékos kezelési és portó költséget felszámítjuk. Tekintettel a korlátozott példányszámokra, a megrendeléseket beérkezési sorrendben teljesítjük.

Címünk: Állami Könyvterjesztő Vállalat
Ady Endre könyvesboltja

Budapest IV., Reviczky utca 36. 1046
Egyesült Izzó lakótelep

A megrendelő neve:
Pontos címe, irányítószámmal:
Részletfizetésnél:
Anyja neve:
Születési ideje, helye:
Személyi igazolvány száma:

Acélkeringő

Újabb válságiparág

Úton a kényszerterv felé?

Az elmúlt két évtizedben a nyugat-európai gazdasági fellendülés egyik hajtóereje volt az acélipar. A termelés évről évre rekordot döntött, sorra adták át az akkor igen korszerűnek tartott acélműveket. A kedvező konjunktúra hatására az acélipar szinte alig tudta kielégíteni a megrendeléseket, a raktárak hosszú időn át üresek voltak. Csak hogy a kitűnő üzletmenet mellett az acéltrösztök többsége elmulasztotta végrehajtani a szükséges modernizálást, az átállást a különleges acélfajták előállítására. A vállalatbirodalmak tőkéjüket más iparágakba investálták, mert elképzelhetetlennek tartották az erős acélszektor „megroggyanását”.

A nem várt fordulat 1974-ben következett be. Az acélipar azóta képtelen kikerülni az egyre súlyosbodó válságból. A nyersanyagár-robbanás évében a kilencek 15 millió tonna acélt gyártottak. Három évvel később a termelés 127 millió tonnára csökkent. A nagyarányú visszaesést elsősorban a tőkés recesszió miatti kereslet-csökkenés, valamint az igényekben megmutató szerkezeti eltolódás okozta. A dekonjunktúra által sújtott autó- és építőipar (ezek az acélipar legnagyobb „fogysztói”) rendelési meredeken visszaesetek. A meglévő kereslet is elsősorban a különleges acélok iránt mutatkozott.

Az első Davignon-terv

Az újfajta igények kielégítésére a korszerűsítés és a termelési szerkezet átalakításának elmulasztása miatt a kilencek acélipara összességében nem volt képes. A már elkerülhetetlen korszerűsítést szolgáló beruházások végrehajtására azonban ekkor sem került sor, mert az iparág évről évre nagyobb veszteségeket volt kénytelen elkönyvelni.

A közös piaci acélipar tehát feliratkozott az úgynevezett válságiparágak listájára. (A veszélyes helyzetbe került ágazatok között tartják még nyilván a hajógyártást, a textilipart, valamint az elektronika egyes területeit.) Az 1977-es mélypont cselekvésre készítette Brüsszelt. A tagországok kidolgozták és elfogadták az úgynevezett Davignon-tervet, amelynek célja a kilencek acéliparának szanálása 1985-ig. Viscount Etienne Davignon, a Brüsszeli Bizottság iparügyekben illetékes tagjának megbízatása decemberben jár le. Újabb csak „acélminiszter”-ként emlegetik, utalva arra, hogy ő a nagyszabású acélprogram szülőatyja.

A Davignon-terv igen szigorú előírásokat tartalmaz a nemzeti

acéliparok számára. Világossá teszi, hogy a patinás ágazat csak akkor kerülheti el a csődöt, ha tevékenységét átszervezi. Az elképzelések szerint a modernizáláshoz mind Brüsszel, mind pedig az egyes kormányok jelentős összeggel járultak volna hozzá, de az érdekelt nagyvállalatoknak is ki kellett volna nyitniuk pénztárcájukat. (A tagországok többségében az acélipar magánkézen van, Nagy-Britanniában és Olaszországban azonban az állam a tulajdonos.)

A terv értelmében a meglévő kapacitások nem növelhetők, a termelést önkéntesen korlátozni kell, fokozatosan csökkenteni kell az egymásnak történő szállításokat. Különszerződések is szabályozzák évente a jelentősebb, Közös Piacon kívüli szállítókkal a bevihető acél mennyiségét és árát. A nyugat-európai gazdasági integráció acéltermelői számára ajánlott termelési kvótákat és minimálárakat alapítottak meg, vagyis a meghatározott ár alatt — a verseny csökkentése érdekében — nem kínálhatják termékeiket eladásra. S mindezen intézkedésekkel párhuzamosan korszerűsíteni kell az acélipar műszaki és termelési szerkezetét.

Csak hogy a Davignon-terv következetes végrehajtása mintegy 100 000 acélipari dolgozó elbocsátását is magával hozza. Ezt a felelősséget viszont a kilencek egyetlen kormányja sem meri vállalni. Bezártak ugyan néhány üzemet, kénszerből jelentősen csökkentették a munkaidőt, több ezer dolgozót elbocsátottak, időszakosan leállították a termelést, a fájdalmas „mütré” azonban nem került sor. S közben a kilencek acélipara mind mélyebbre süllyedt, a konjunkturális helyzetben még mindig nem következett be lényeges változás. Továbbra is a félgőzzel működő acélgyárak, a termelési költségek gyors növekedése, az eladósodás, az eladatlan készletek halmozódása jellemzi az iparágat. Az idei év elején a Közös Piac acélipara még 70 százalékos, jelenleg pedig csak 58 százalékos kapacitáskihasználással dolgozik.

Fokozódó veszteségek

Noha a Davignon-terv végrehajtásának sükségességével minden tagállam egyetért, a megvalósítást az egyes országok eltérő érdekei, a nemzeti acéliparok különböző helyzete késlelteti, illetve akadályozza. A legkedvezőtlenebb helyzetben Olaszország és Belgium acélipara van, de nem sokkal jobbak a francia és az angol kilátások sem. Napi kétmillió dollár veszteséget okoznak a költségvetésnek az olasz acélgyárak, a szigetország iparága pedig az állandó sztrájkok mellett kénytelen „elviselni” a tory kormány minden segítségét megtagadó magatartá-

ETIENNE DAVIGNON
Eltérő érdekek késleltetik

sát is. Ezek az országok vonakodnak a leginkább végrehajtani a terv előírásait, sőt a minél nagyobb piaci részesedés érdekében a minimális árak alá kínálva próbálják acéljukat értékesíteni. Az alákínálás a termelési költségek emelkedésével együtt csak fokozza a veszteséget.

A legkedvezőbb helyzetben az NSZK acélipara van. A Krupp, a Thyssen, a Klöckner, a Mannesmann és a Salzgitter időben korszerűsített, s az óriás beruházások eredményeként olyan acélfajtákat állítanak elő, amelyeket a piac leginkább igényel. (A kedvező helyzet ellenére leginkább a nyugatnémet acélipar vette komolyan a Davignon-terv szabályait, s nem enged meg magának semmiféle lazaságot a pillanatnyi előnyök elérése érdekében.)

A válságterv előírásai közül a termelési visszafogás mindaddig nem kötelező, hanem önkéntes. Brüsszel ugyanis arra számított, hogy a termelők saját jól felfogott érdekükből önkéntesen is hajlandók csökkenteni az acélgyártást a szanálás érdekében. A nemzeti acéliparok rövidlátó és csak a pillanatnyi előnyökre törő termelési politikája azonban nem igazolta a várakozásokat: a termelés egyáltalán nem csökkent a kívánt mértékben, s emiatt a válság tovább mélyült.

A fejlett tőkés államokban az acélfogyasztás idén 5,5 százalékkal csökken. A kilencek az idei év első nyolc hónapjában 3,3 százalékkal kevesebb acélt gyártottak, mint 1979 azonos időszakában. A termelés tehát nem csökken a kereslet alakulásának arányában. Ezért növekszenek a raktárkészletek. (Érdemes megjegyezni, hogy az Egyesült Államok acélipara is hasonló szerkezeti és termelési gondokkal küszködik: az USA-ban szeptemberig csaknem 23 százalékkal esett vissza az acéltermelés. Az egyetlen fejlett tőkés ország, ahol az acélágazat töretlenül fejlődik: Japán. A szigetországban dinamikusan növekszik a termelés, s a jó minőségű, az igényeknek megfelelő acél még a csökkenő kereslet mellett is biztos piacra talál. Nyugat-Európában és az Egyesült Államokban. Nem kis fejtájt okoz az óceán mindkét partján a japán acéláradat.)

A közös piaci acéltermelés csökkenése elsősorban a kereslet visszaesésének, s nem az önkéntes termelést korlátozásnak tudható be. Mindez azonban kevés. Ha a tagországok az acélipart az évtized közepére valóban talpra akarják állítani, nagyobb termelési visszafogásra lenne szükség. Ez azonban

a jelek szerint az önké „nem megy”. (Davignon lései szerint a szanálások nyektek a kilencek a 1985-ben 85 százalékos kihasználtsággal működő Tavalay a kilencek acéltermelése 140 millió tonna volt, s a számítások szerint idén sem csökken lényegesen — illetve a várakozásnak megfelelően — a termelés.)

A tagállamok acélgyártóinak szervezete, az Eurofer augusztusban és szeptemberben több megbeszélést tartott a teendőkről, és szinte folyamatosan tanácskozott a Brüsszeli Bizottság is. Felkérték a termelőket, hogy az utolsó negyedévben 13 százalékkal csökkentsék az előállított acél mennyiségét 1979 negyedik negyedéhez képest. Ugyanakkor figyelmeztetés hangzott el a minimálár megtartására, a kíméletlen — és a korábbi megállapodásokkal ellentétes — verseny megszüntetésére. A 13 százalékos termelési csökkenéssel talán sikerülhet 130 millió tonnára visszazsorzítani az éves termelést, az iparág hosszú távú érdekei azonban sokkal drasztikusabb korlátozást diktálnak.

Kétségtelen, hogy az „önkéntesség” hozott némi eredményt, a helyzet azonban ma már annyira súlyos, hogy Brüsszel a korábbinál erélyesebben akarja megfegyelmezni a rakoncátlanok nemzeti acéliparokat.

Miután ez idáig a „szép szó” nem bizonyult elég hatásosnak, a „válságprogram” végrehajtását most már nem önkéntes, hanem kötelező alapon követeli Davignon.

Borús előrejelzés

Szó van arról, hogy a Közös Piac végrehajtó szerve elrendeli a termelés kötelező visszafogását, a kvóták és a minimálárak kötelező megtartását. A jövő év közepéig tartó drákói intézkedések életbe lépéséről még nem döntöttek, az NSZK ugyanis méltánytalannak tartja, hogy Brüsszel beleszóljon a vállalatirányításba és kötelező iparpolitikát írjon elő. (A nyugatnémet álláspont szerint a tervezett intézkedések elsősorban a közös piaci acéltermelés egyharmadát előállító, korszerű és hatékony NSZK-acélipart sújtánák legjobban.) Érdekes módon, a többi tagország hajlik Brüsszel közbeavatkozási szándékának elfogadására, mert ma már belátják, hogy a reménytelen helyzetből csak az „erős központi kéz” jelenthet reményt a kiútra.)

Amennyiben mégsem kerül sor az erőszakos beavatkozásra, valószínű, hogy a „megszéppent” nyugat-európai acélipar — ideig-óráig — önkéntesen is megtartja a kötelezőnek szánt előírásokat mert a jövő évi kilátások az ideiekénél is sötétebbek. Az előrejelzések szerint 1981-ben a tőkés világ acéligénye 1,4 százalékkal emelkedik csak, a Közös Piacé viszont 4,6 százalékkal csökken.

Az EKG acélipara adja a világ acéltermelésének mintegy egyötödét, a fejlődő országok részesedése ma még mindössze 7 százalék. Az elkövetkező években a harmadik világ, néhány országa — Brazília, Mexikó, Dél-Korea, Tajvan — igen komoly veszélyt jelenthet a közös piaci acéliparra, ha annak nem sikerül végrehajtania a Davignon-tervet, a strukturális átalakítást. Úgy tűnik, a gyökeres változásokat most, a huszonnegyedik órában már végre kell hajtani, az eddigi tüneti kezeléseket ugyanis nem hoztak eredményt.

GONDA GYÖRGY—
SZENTGÁLI PÉTER

Szuverén döntés

A pénzváltási kötelezettség A stabilitás védelmében

Szokatlanul nagy volt a tolongás azon a hétvégén Berlin belvárosában. Az áruházakat, a ruha- és a cipőboltokat ellepték a vásárlók, a csemegeüzletek előtt hosszú sorok kígyóztak. Akárcsak a karácsonyi vásár idején.

A híres Alexen a bebocsátásra váró turisták ostromgyűrűbe fogták a Centrum áruház bejáratát — a berliniek pedig fanyar mosollyal vagy visszafogott bosszankodással szemlélték a tülekedőket. Bábéli volt a zűrzavar.

Az olcsóság mágnesként vonzza a turistákat „odaátról”: Nyugat-Berlinből és az NSZK-ból. Sokakat nem is annyira a rokon szert vezet a Német Demokratikus Köztársaságban, hanem az, hogy egy napos kirándulóként minél „hasznosabban” töltsék el idejüket. Évente a nyolcmilliót is meghaladja az átruccanók száma, ami bizony zökkenőket is okozott az NDK közellátásában.

Az első reagálások

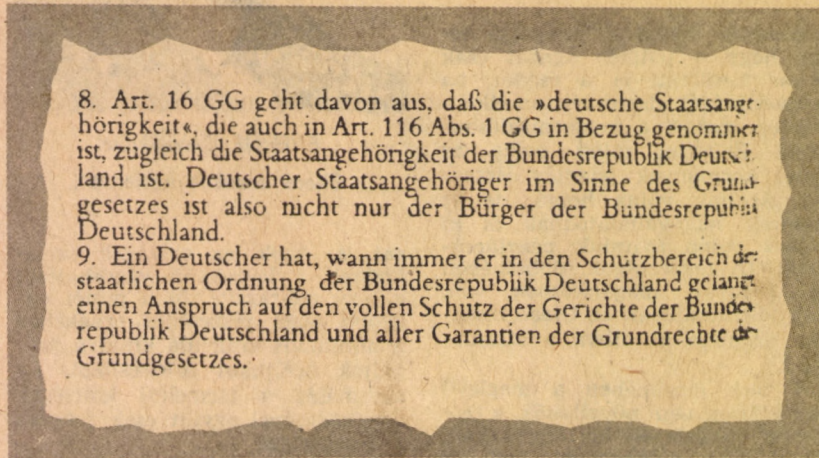
Sokan nem is sejtik, hogy az elértő árviszonyok mennyire csábító lehetőségeket kínálnak az ügyeskedőknek. Egy „irodalombarát” nyugat-berlini polgár például elkótyavontatta, hogy szenvedélyesen érdekli a klasszikus német irodalom, szívesen vásárol diszkóékes sorozatokat az NDK-ban. Eladásra.

— A trükk igen egyszerű — magyarázta. Olykor átugrom Keltre és vásárolok egy hat-nyolc kötetes sorozatot. Mondjuk száz ottani márkáért. A pénzt innen viszem magammal, elvégre a bankban húsz nyugatnémet márkáért éppen ennyit kapok a beváltáskor. A könyveket eladom, megkapok értük itt is egy százast, ha nem többet, de itteni pénzben. Így kell a tőkét megőrszörözni!

Az NDK pénzügyminisztériumának rendelete hideg zuhanyként érte a nyugati turistákat. Október 9-én bejelentették Berlinben, hogy napi 25 márkának megfelelő konvertibilis valutában állapították meg a nem szocialista országokban lakó, az NDK-ba látogató külföldiek minimális pénzváltási kötelezettségét. A rendelet október 13-án lépett hatályba.

Dr. Werner Schmieder pénzügyminiszter a Neues Deutschlandnak adott nyilatkozatában hangsúlyozta, hogy az új szabállyal igyekeznek megfékezni az NDK-márkával Nyugat-Berlinben űzött spekulációt.

— Végeredményben nem normális az — mondotta a miniszter —

8. Art. 16 GG geht davon aus, daß die »deutsche Staatsangehörigkeit«, die auch in Art. 116 Abs. 1 GG in Bezug genommen ist, zugleich die Staatsangehörigkeit der Bundesrepublik Deutschland ist. Deutscher Staatsangehöriger im Sinne des Grundgesetzes ist also nicht nur der Bürger der Bundesrepublik Deutschland.

9. Ein Deutscher hat, wann immer er in den Schutzbereich der staatlichen Ordnung der Bundesrepublik Deutschland gelangt, einen Anspruch auf den vollen Schutz der Gerichte der Bundesrepublik Deutschland und aller Garantien der Grundrechte der Grundgesetzes.

AZ NSZK ALKOTMÁNYBÍRÓSÁGÁNAK ÁLLASFOGLALÁSA*

Az olcsóság mágnesként vonzza a turistákat

hogy Nyugat-Berlinben egy NSZK-márkára váltanak át. Képtelenség, hogy egy NSZK-beli vagy nyugat-berlini polgár egy NSZK-márkáért — ezen a hámis árfolyamon — egy NDK-étteremben jól megebédelhessen, miközben az NSZK-ban vagy Nyugat-Berlinben legalább 16 márkát kellene ezért fizetnie.

A pénzügyminiszter emlékeztetett rá, hogy legutoljára 1974-ben szabályozták az átváltási kötelezettséget az NDK-ban. Azóta a nyugati pénznemek értékét alaposan csökkentette a tartós drágulás.

— Az NDK-nak szuverén joga, hogy meghatározza, milyen időpontban, milyen mértékben és mekkora összegű minimális pénzváltási kötelezettséget állapít meg a konvertibilis valuták vonatkozásában — fűzte hozzá figyelmeztetőleg.

Szavait nagy felzúdulással fogadták a határ túlsó oldalán. A nyugatnémet tévé- és rádióállomások heves bírálatokkal illették az NDK vezetőit, kommentátoraik az „enyhülési politika megtorpanásáról”, „új jégkorszak beköszöntéséről” szónokoltak és megtorlást sürgettek.

Ösztönösebb — és ösztönösségében természetesebb — volt a nyugatnémet átlagpolgárok reagálása. Pénteken és szombaton (október 10-én és 11-én) tízezrek keltek útra, hogy még egyszer, utoljára élhessenek az olcsó bevásárlás lehetőségével. A Helmstedt-Marienburg-i határátelkötőnél öt kilométer hosszú gépkocsisor torlódott fel és megkétszereződött az átkezők száma a nyugat-berlini ellenőrző pontokon.

A bonni kormányzóvivő, Klaus Bölling államtitkár is tiltakozott a berlini pénzügyi rendelkezés ellen. Az NDK vezetőinek „kiméletlen döntéséről”, a helsinki záróokmány megsértéséről, a két német állam „alapszerződésének” megszegéséről beszélt és az intézkedést „nyilvánvaló politikai megfontolásokkal” magyarázta.

Hasonló értelemben nyilatkozott

Helmut Schmidt kancellár is a nyugatnémet postászsakszervezet nyugat-berlini kongresszusán. Beszédében „súlyos csapásnak” minősítette az NDK eljárását, amely árt a „jószomszédi viszonyoknak”, és bejelentette, hogy a szövetségi kormány az új helyzetet napirendre kívánja tűzteni a novemberben esedékes madridi találkozón. Tagadta a pénzváltási rendelkezés gazdasági szükségességét és azt bizonygatta hallgatóságának, hogy „az NSZEP-ben előretörték az elhatárolódás hívei”.

Az „ellentámadás” részleteit dolgozta ki ezután a bonni kormány.

risták ugyanilyen nagyságrendű pénzüsszeget kötelesek átváltani akkor is, ha Lengyelországba vagy Csehszlovákiába utaznak. Lehet, hogy a hasonlóság véletlen, de mindenképpen arra enged következtetni, hogy az NDK az NSZK irányában ugyanolyan szuverén államlannak tekintti magát, mint amelyen Csehszlovákia és Lengyelország. Márpedig ez sérti azt a hivatalos bonni tézist, hogy a két német állam nem tekintheti egymást külföldnek, mert „különleges viszony” alakult ki közöttük az alapszerződés értelmében.

Alapszerződés, alaptörvény

A nyugatnémet alaptörvény ma is csak egyetlen Németországot ismer el és csak német állampolgárokról tud, nem pedig az NSZK és az NDK állampolgáiról. Bár hatálya csak a Német Szövetségi Köztársaságra terjed ki, célul jelöli meg „Németország egységének” helyreállítását.

A két német állam kapcsolatait rendező alapszerződésben az NSZK szakított a Hallstein-doktrínával, azaz lemondott az egyedüli képviselő elvéről és elismerte a vele egyenrangú Német Demokratikus Köztársaság önálló államiségét. Ennek köszönhetően állandó képviselőket nyitott a két ország fővárosában és lehetővé vált az államközi kapcsolatok fokozatos kiépítése. A két állam számos fontos kérdésben jutott megegyezésre és sokat tett az enyhülési politika megszilárdításáért és kiterjesztésért.

Komolyabb bajok akkor támadtak, amikor az Egyesült Államok az enyhülési politikát megkérdőjelezve konfrontációs irányzatot hirdetett meg a szocialista országokkal szemben és ennek az irányzatnak a támogatására kényszerítette szövetségeseit is. Az NSZK — noha aggasztotta a Carter-adminisztráció kalandorsága — engedett a nyomásnak. Hú szövetségként fő támogatója volt a rakétafegyverkezést szentesítő brüsszeli NATO-döntésnek és csatlakozott a moszkvai olimpia bojkottjához.

Az NDK vezetői ismételtén javasolták, hogy tárgyalásokon rendezék a két német állam között támadt vitás kérdéseket.

Október 13-án Gerában mondott beszédében Honecker újabb javaslatot tett. Emlékeztette az NSZK vezetőit arra, hogy a szövetségi alkotmány egyes anakronisztikus elemei, a hozzájuk való merev ragaszkodás akadályozza a két ország kapcsolatainak sokoldalú fejlesztését. Ideje volna, hogy Bonnban több realitásérzékkel adjanak bizonyosságot, elismerjék az NDK-állampolgárságot és megállapodjanak abban, hogy az állandó képviselők nagykövetségek legyenek.

Kétségtelen, hogy ezeknek a javaslatoknak a megvalósulása nem lenne márholnapra, hiszen az NSZK-ban túl erős az ellenzők tábor. A szükséges alkotmánymódosításhoz a Bundestagban pedig kétharmados többségre lenne szükség. Az érlelődési folyamat, a realitások felismerése nyilván hosszú lesz. A kérdés az, hogy az NSZK józanabb vezetőiben megfogamzik-e a politikai készség ezeknek az indítványoknak az elfogadására. Az első reagálások még nem biztatók, a hivatalos Bonn egyelőre elzárkózik.

BOCHKOR JENŐ

Repülőjegy-história

Ki az, aki egész jegyet vesz?

Az amerikai versenytárs

Az amerikai televízióban szinte egymást érik a hazai légitársaságok csábító hirdetései. Szuperkényelmet, gyorsaságot, pontosságot, figyelmes fedélzeti kiszolgálást ígérnek és szokatlanul alacsony árakat ajánlanak. Hasonló versenybe kezdtek a nyugat-európai légitársaságok is a minél nagyobb piaci részesedés megszerzéséért. A heves konkurrencia többnyire akkor kezdődik el a „légi iparban”, amikor nem a legfényesebb az üzletmenet.

A felszínen látszólag minden rendben van: a belföldi és a nemzetközi járatok általában zsúfoltak, évről évre növekszik a szállított utasok száma, s a légi áruszállítás aránya is. A valóságban azonban már korántsem ilyen idilli a helyzet: a nagy nyugati légitársaságok mind nehezebb anyagi helyzetbe kerülnek, veszteségeik idén meghaladják az egymilliárd dollárt.

Csata a charterrel

A hetvenes évek végéig a nemzetközi tőkés légi forgalom igen dinamikus fejlődött. Az utasok száma évente 8–10 százalékkal nőtt; növekedett a légitársaságok profilja is. (1977-ben a vezető tőkés légitársaságok teljes nyeresége meghaladta az ötmilliárd dollárt.) Fokozatosan nőtt a gépek kapacitáskihasználtsága is. (Az évtized elején a járatok átlagában 52 százalékos, 1979-ben már 65 százalékos volt a gépek telítettsége.) Az üzemeléssel kapcsolatos költségek azonban időközben csillagászati magasságokat értek el, s az ár-emelkedéseket viteldíj-növeléssel csak részben sikerült ellensúlyozni. (1968-ban a tőkés légitársaságok összesített üzemeltetési költsége 14,3 milliárd dollár volt, tíz évvel később 58, az idén pedig várhatóan 85 milliárd dollár lesz.) A korábban tőkeerős légitársaságok tragédiája a hajtóanyag — kerozin — árának ugrásszerű emelkedése. Az 1978 és 1979-es olajár-robbanást a légi ipar aligha tudja kiheverni. 1972-ben az üzemi költségekben a hajtóanyag még mindössze 12 százalék volt, tavaly már elérte a 23 százalékot, s 1980-ban már 30 százalék körül jár. Nem segítettek az energiatakarékossági intézkedések sem. (A különböző „trükkök” — sebességcsökkentés, gyakoribb szerviz, pontosabb gépirányítás stb. — hoztak valami energia- és költségmegtakarítást — ám mindig jött az újabb ár-emelkedés. A meglévő gépek többsége „üzemanyagfaló”; a légitöltők elváltása új, energiatakarékos gépekkel viszont hatalmas új beruházás lenne, ám a légitársaságok helyzete nem teszi lehetővé a gépcsere-t.)

1978-ban még arra számítottak, hogy a következő évben az olajár-emelkedés „csak” 400 millió dollárral növeli majd meg az üzemeltési költségeket. A valóság keresztülhúzta a számításokat; a költség-növekedés 2,8 milliárd dollár volt. Ezt egyetlen légitársaság sem tudta bajok nélkül átvészelni. Persze, a tőkés légitársaságok gondjait nem csak a hajtóanyagár-emelkedése okozta. A fejlett tőkés államokat sújtó inflációnak megvolt a hatása az üzemeltetési költségek többi rovatában is. (Nöttek az irányítási és repülőter-használati díjak, az irodafenntartási költségek, a hirdetési tarifák — szinte minden ár.)

Időközben felfelé kúsztak a jegyárak is, bár a túlzott ár-emelést igyekezett megakadályozni a több mint száz légitársaságot tömörítő Nemzetközi Légiszállítási Szervezet (IATA). Az utazási kedv nem csök-

kent — tavaly is 11 százalékkal nőtt az utaslétszám, de növekedés van a légi áruszállításban is. Az egyre inkább veszteséges légitársaságok is mindent elkövetnek az utasforgalom növeléséért. Nem akarnak belenyugodni az úgynevezett charter- (bér-) társaságok sikereibe sem, s vissza akarják szerezni az átpártolt utasok egy részét. (A chartertársaságok a menetrend szerint közlekedőkénél alacsonyabb díjakat ajánlanak.) Újabban megszaporodott a nyújtható kedvezmények száma a nem charter jellegű légitársaságoknál. Ez magyarázza a gépek kedvező kihasználtságát. A kedvezményes

UTASOK AZ AIRBUS EGYIK GÉPÉN

Az idén vége a tőkés légi közlekedés aranykorának

jegy bevételkiesést jelent ugyan, de ez még mindig jobb, mint „fél házzal”, vagy csaknem üresen közlekedni. Jelentős kedvezményt kap az az utas, aki indulás előtt 21 nappal lefoglalja helyét, s azon már nem módosít. (Ez az úgynevezett APEX-kedvezmény a légitársaságok új „találmánya”, s igen hamar népszerű lett.) Turisták részére akár 50 százalékos díjmérséklés is nyújtható, s igen előnyösök a gyermektarifák is. Tengerentúli utazásnál meghatározott idejű — például 14 nap — ott-tartózkodásnál vehető igénybe mintegy 25 százalékos kedvezmény. A repülőgépeken ma már ritka az olyan ember, aki teljes árú menetjeggyel utazik...

Film és bölcső

A kedvezmények elterjedése tette lehetővé az olcsó turistautak szervezését és segített abban, hogy az üzemeltetési költségek folytonos növekedése okozta veszteségeket egy kicsit csökkentse. Vonzza az utasokat a légitársaságok által nyújtott fedélzeti szolgáltatások bővülő köre is. (Érdeemes megjegyezni, hogy a chartertársaságok nem nyújtanak „extrákat”, mert olcsó árak nem bírják el a többlétszolgálatokat.) Az interkontinentális járatokon mindennaposá vált a filmvetítés, a tizenkét csatornán sugározott, fülhallgatón „vehető” sztereó zeneprogram. Az utasok kényelmét szolgálja a fedélzeti bár, a könyvtár is. Néhány társaság növénykertet rendezett be, mások titkárnőszolgálatot biztosítanak az üzletembereknek. A gyerekek játékokat, a csecsemők bébiételt, babaápolási cikkeket, bölcsőt kapnak az utazás során, a csomagokat zárt konténerekben szállítják a repülőtereken a géphez és a géptől.

A nyugatnémet Lufthansa és a svájci Swissair ritka kivételnek számít a veszteséges légitársasá-

gok világában. Jó üzletpolitikával és megfelelő tőkeerővel mindkettőnek sikerült kivédeni azt az anyagi katasztrófát, amely több patinás társukat — a belga Sabenát, az amerikai Nationalt, az olasz Alitalia-t stb. — sújtja. Jelentősebb nyereségük ugyan nekik sincs, ám a veszteség mértéke elviselhető. A fejlett tőkés országok többségében a vezető légitársaságok állami tulajdonban vannak, így a veszteségek pótlása és elviselése nem kevés pénzbe kerül az amúgy is gondokkal küszködő nyugati államkasszáknak. Néhol a kormány elrendelte a járatok számának drasztikus csökkentését, egyes útvonalak megszüntetését. A légitársaságok szakemberei megpróbálják előre jelezni a várható tendenciákat, s igyekeznek felvenni a versenyt az Egyesült Államok — Carter elnök által bevezetett — úgynevezett „szabad ég” politikájával. 1979-ben az USA-ban a hazai légitársaságok nyomására ugyanis az elnök meghirdette a korlátlan légi verseny politikáját, vagyis a nemzetközi tarifaelőírások kötelező megtartásának felfüggesztését.

Az amerikai légitársaságok szabadon állapítják meg a jegyárakat. S bár a járatok többségükben zsúfoltak, a veszteségeket az óceán túlsó partján sem sikerül elkerülni. Az év első hat hónapjában az amerikai légitársaságok csaknem félmilliárd dollár deficitet „hoztak össze”. Áráikkal viszont sok borsot törnek a nyugat-európai társaságok orra alá. (Kontinensünk nyugati felén több légitársaság fontolgatja: felkéri kormányát az USA-beli gépek fogadásának korlátozására. Ez, persze, csak ijesztgetés — az amerikai gépek megkülönböztetése ugyanis „nyílt légi közlekedési háborúhoz” vezetne. Ám ez a jelenlegi kedvezőtlen helyzetben nem lehet cél, elég gond van „házon belül” is...)

Ami a légi forgalom holnapját illeti: további olajár-emelkedésre lehet számítani, s az egyéb repü-

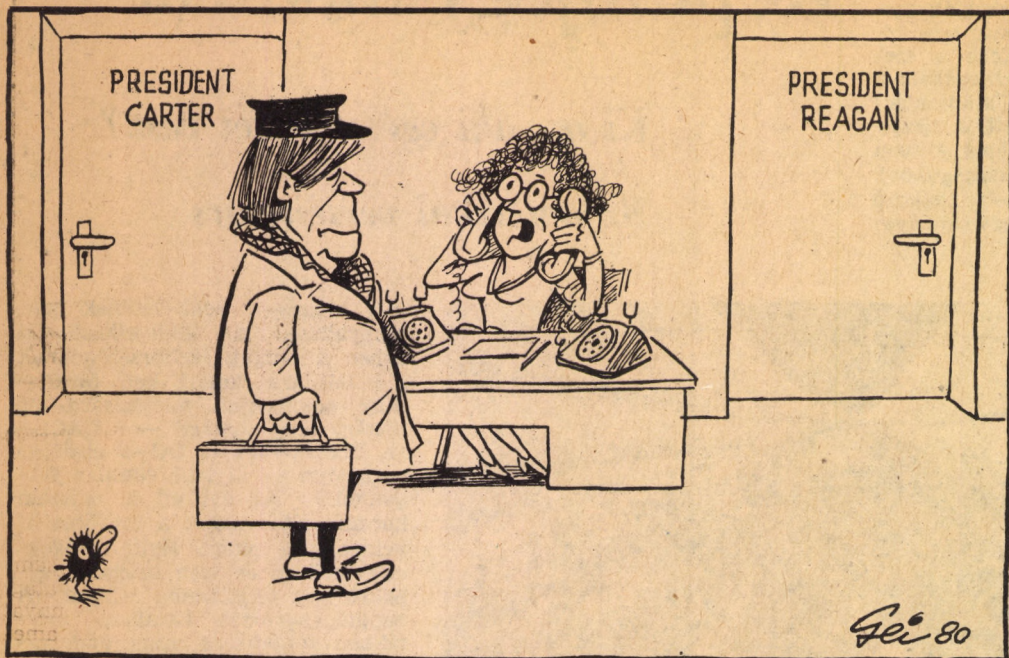
lési költségek sem lesznek alacsonyabbak. Az elkövetkező tíz évben a nyugati légitársaságoknak 110 milliárd dollárt kell fordítaniuk gépparkjuk felújítására. Jó néhány öreg „batárt” — a BAC1-11, Boeing-727 és DC-9 első generációját — ki kell vonni a forgalomból. Az évtized a műszaki korszakváltás ideje; a továbbra is versenyezni akaró légitársaságoknak modern és igen drága új gépeket kell forgalomba állítani. (A repülőgépgyártás hatalmas mértékben fejlődik, s ezzel párhuzamosan gyarapodik a legnagyobb — elsősorban amerikai — gyártók profitja. Ám a vezető légitársaságok adóssága az idén már meghaladja a 22 milliárd dollárt, s az új gépeknek csak egy töredéke vásárolható hitelbe.) A technika fejlődésében nincs megállás: a Boeing cég az évtized második felében szándékozik piacra dobni új energiatakarékos óriás gépét. A 747-es típus továbbfejlesztett változata 700 utast szállít majd. Új gépeket tervez az McDonnell-Douglas, a nyugat-európai Airbus Industrie és a többiek. A tervek, az új modellek ma még hétpecsétes titoknak számítanak.

Aapidíj megtakarítása

A szakemberek azt mondják: az idén vége a tőkés légi közlekedés aranykorának. Az utasforgalom növekedése mostantól csekély lesz. A kedvezmények száma tovább nem növelhető, az üzemanyagárának emelése viszont újabb tarifaelemeléseket kényszerít majd ki. Visszaesik majd az üzleti utazások száma is — az elektronika fejlődése miatt. A tőkeerős cégek mindinkább előnyben részesítik az úgynevezett televíziós konferenciákat. A vállalatok részlegeik és egymás között is mind gyakrabban tartanak olyan megbeszéléseket, amelyeken a résztvevőket televíziós lánc köti össze. Bármilyen üzleti, vállalati kérdés megtárgyalható zárlátú televízió kereszttől — távközlési műholdak adásidejének bérlésével. A nagy cégek így megtakaríthatják az utazási, a szállodaköltséget és aapidíjat. A „házi” tv-lánc felállítása, a műholdak bérlése egyre olcsóbb... (A videotechnika olcsóbbá válása miatt öt év alatt az Egyesült Államokban 15 százalékkal csökkentek az üzleti utazások.) A „játék”, a verseny nemcsak a légitársaságok, hanem az utasok zsebére is megy. A jegyáraknál nem lehet az elektronika segítségére számítani, a „videorepülés” ugyanis ma még csak a tudományos-fantasztikus regények oldalain született meg.

GONDA GYÖRGY—
SZENTGÁLI PÉTER

A WASHINGTONI VENDÉG

— Mr. Schmidt van itt...

(Basler Zeitung)

Búcsúvendégség az „ígéret földjén”

Die Presse

Jelentős a kivándorlás Izraelből, és ennek szaporodó jeleit semmiképpen sem lehet figyelmen kívül hagyni. Jeruzsálemi használtruha-kereskedők elmondják, hogy naponta felkeresik őket jól öltözött hölgyek, és sok holmit adnak el nekik: nincs elég hely az emigránsforgásban. Az Egyesült Államok, Ausztrália és Kanada konzulatusait fiatal izraeliek szinte állandó ostrom alatt tartják. A lapok hirdetésrovataiban, a munkahelyek hirdetőtábláin egyre többen ajánlanak eladásra háztartási felszereléseket, a hálózatra-berendezéstől egészen a kenyérpírtóig.

Az izraeli El Al légitársaság közlései szerint érezhetően megnőtt azoknak az utasainak a száma, akik csak egy útra vásárolnak jegyet. A fegyveres erők tartalékosai pedig arról számolnak be, hogy amikor gyakorlatra hívják be őket, az esti beszélgetések a sátrakban egyre gyakrabban és nyíltabban folynak a kivándorlásról. S új divat Izraelben: a kivándorlók búcsúvendégségbe hívják meg barátait.

Statisztikai adatok is bizonyítják, hogy növekszik a kivándorlási vágy: az egyik napilapban közölt közvélemény-kutatási eredmények szerint jelenleg a 18 éven felüli izraeli lakosság 4,9 százaléka — vagyis majdnem 100 000 polgár az összesen 3,5 millió izraeli közül — kíván-

dorlási tervekkel foglalkozik. További százalék „talán”-nal válaszolt, amikor az egész országban reprezentatívan kiválasztott 1200 izraelinek lakásában, a titoktartás ígéretével feltették az erre vonatkozó kérdést. Ugyanez a közvélemény-kutató intézet ugyanerre a körkérdésre 1976-ban csak a lakosság 2,2 százalékától kapott határozott választ, hogy valóban van kivándorlási terve, míg 2,8 százalék csak játszott a kivándorlás lehetőségének gondolatával.

A meglepő a dologban, hogy akkor regisztrálják ezt a kivándorlási igényt, amikor már aláírták az első békeszerződést egy arab szomszédal. Az 1974. évi nagy kivándorlási láz érthetőbb volt: a Jom Kippur-háború után, és azt követően, hogy ismeretessé váltak a hatalmas emberáldozatok, a nemzet hangulata mélypontra süllyedt.

A mostani kivándorlási hullám azonban többségében olyan izraeliek emigrációjára vezet, akik hazájuk politikájával nem értenek egyet, s elegendő van az elviselhetetlenül magas adókból, a 140 százalékos inflációból, abból, hogy úgy érzik, képtelenek anyagilag zöld ágra vergődni, és hogy évente tartalékos katonai szolgálatot kell teljesíteniük, s hogy kormányuk magatartása egyre megmagyarázhatatlannabbá válik számukra.

Annak ellenére, hogy a tények magukért beszélnek, a jeruzsálemi Központi Statisztikai Hivatal hangsúlyozza, nem szabad elsietett következtetéseket levonni. Izraelben nem létezik érvényes megfogalmazás a „kivándorló” meg-

határozására. A definíció hiánya teszi részben annyira nehézé a kivándorlást statisztikailag tisztázni. Először is majdnem lehetetlen megkülönböztetni az emigránst attól az izraelitől, aki hosszabb időre tanulmányi vagy üzleti célokból külföldre utazik.

Különböző becslések szerint jelenleg 360 000 izraeli él külföldön. Ez a szám magában foglalja az Izraelen kívül született gyermekeket is. Más feltevések szerint — amelyek a parlamentben a kivándorlás kérdéseiről folytatott vitákban gyakran szerepelnek — 500 000 izraeli él külföldön, s azt is mondják, hogy havi 2000 fő a kivándorlási ráta. A hivatalos adatok szerint 1977—1979-ben évi 10—12 000 fő vándorolt ki.

A kivándorló átlagprofilja: egy az országban született, 20—40 éves izraeli, akinek a szülei Európából vagy Amerikából vándoroltak be az országba, gyakran nőtlen, városi lakos vagy kibucstag. Persze adódnak a kivándorlók között keleti származású családok is, több gyermekkel, akik nem tudták megszokni az izraeli életformát, valamint nyugati emigránsok, akik számára nem ütközik nehézségekbe, hogy egy kísérleti szakasz után visszatérjenek eredeti hazájukba. Ezek többségükben nem kényszerültek arra, hogy annak idején teljesen felszámolják háztartásukat.

Idén szeptemberig 19 000 bevándorló érkezett Izraelbe, de hogy mennyien maradnak közülük véglegesen az országban, ezt csak négy évvel később tudják megmondani a statisztikusok.

Viszályok dúlta Belgium

SCHWEIZER ILLUSTRIRTE

Belgiumnak tulajdonképpen idén kellene ünnepelnie fennállásának 150. évfordulóját. De sehol az országban nem találkozunk igazi ünnepi hangulattal. Ez indokolt is: a mai Belgium ugyanis mélyen megosztott, a kormányzat nem tud többé megbirkózni a sokrétű problémákkal.

Két világháború megingatta, elvesztette hatalmas gyarmatbirodalmát, politikai válságok dúlják. A mai Belgium ellentéte annak a virágzó országnak, amilyen gazdasági téren II. Lipót idején volt, akinek a nevéhez fűződik az ország gyors iparosítása, a vasúti hálózat kifejlesztése, kikötők és csatornák építése.

Észak, a flamandok és Dél, a vallonok között az ellentét annyira kiéleződött, hogy Belgium a jövőben két autonóm tartomány konföderációjává esik szét. Tisztázatlan Brüsszel, a főváros helyzete, ugyanis ez a túlnyomórészt francianyelvűek lakta város, flandriai területen fekszik.

Elszomorító azoknak az összetűzéseknek a száma, amelyek idén az ország politikai légkörét meghatározták. Január közepén át kellett alakítani Wilfried Martensnek alig nyolc hónappal korábban alakított kormányát.

A brüsszeli Francia nyelvű Frontja elnevezésű párthoz tartozó miniszterek és államtitkárok nem akarták többé vállalni a részfelelősséget az államreform ügyében követett kormánypolitikában.

Ezzel kezdődött az a válság, amely egy év lefordása alatt három kormányt kényszerített lemondásra. A közelmúltban alakult meg a negyedik kormány. De nemcsak a kormányválságok tartották izgalomban a közvéleményt. Ez év februárjában és márciusában még a külföldiek is a szemüket dörzsölték, amikor a tévéképernyőkön felvillantak a Voer-körzetben, a holland—német határon kitört összetűzésekről készült felvételek.

A tévén látható volt, ahogyan megerősített csendőregységek radikális flamandokat és vallonokat erőszakkal választottak el egymástól, miután a két csoport tagjai fegyverrel rohantak egymásra.

Voert, ahol a lakosság kétharmada flamand, 1963-ban leválasztották a vallon Liège tartományról, és a flamand Limburg tartományhoz csatolták.

A francia nyelvű kisebbség mind a mai napig nem tudott ebbe beletörődni.

A júniusi események sorába tartozik, hogy fla-

mand nacionalista szélsőségesek rákényszerítették a királyi párt: szakítsák meg antwerpeni látogatásukat, mert a rendőrség nem tudta megvédeni őket a tüntetőktől.

Súrlódási felületek mindig adódnak — az államreform ellenére is, amelynek keretében a két nagy körzet (a flamand és a vallon) október 1-e óta nagymérvű autonómiát élvez minden területen.

A reform kiterjedt a saját kormányokra és parlamentekre is, amelyek már csak egy átmeneti szakaszban képezik az országos kormány és az országos parlament részét. Később a központi hatalomtól függetlenek lesznek.

A flamandok és a vallonok azonban már most is új területeken követelnek maguknak autonóm cselekvési lehetőséget, azonkívül nagyobb részeseledést igényelnek a jövőbeli, ipari és értéketletadókból, amelyekből eddig csak egy törvényesen megállapított, rögzített öszszegét kaptak.

A flamandok és a vallonok konfliktusokkal terhes ellentétének okai egyértelműek. Számszerűleg a flamandok mindig is többségben voltak Belgiumban (az összlakosságának mintegy 60 százaléka), de minden politikai és gazdasági hatalom a francia nyelvűek kezében volt, miután az ország iparosítása a szénben gazdag vallon területeken kezdődött.

A flamandok a függetlenség elnyerése után hamarosan szembeszálltak a francia nyelvűek uralmi túlsúlyával. Harcot indítottak a holland nyelvnek, mint egyenrangú hivatalos nyelvnek az elismeréséért, illetve az egyetlen hivatalos nyelvként történő elfogadása mellett.

A második világháború befejezése óta azonban sokkal többről van szó, mint csupán nyelvi törvényekről. A flamand területek gazdaságilag erősebbek a vallonoknál. Ez utóbbinak a nehézipara stagnál, míg a flamand térségben nagyjövőjű iparágak továbbra is garantálják a jólétet.

Egyébként is Belgium súlyos pénzügyi problémák előtt áll. A kereskedelmi mérleg idei deficitje 12 milliárd svájci franknak felel meg.

Az államnak, kezdve a kormánytól egészen a községekig 45 milliárd svájci frank összegű adóssága van.

Pillanatnyilag a belga politikai életben egyetlenegy szilárd politikai erő látható. Ez a király személye, aki kényes helyzetekben ügyesen közvetített a pártok között. Az alkotmány értelmében viszont a király cselekvési jogköre erősen korlátozott.

A nyár derekán újabb ütközés kezdődött a tőkés légitársaságok csaknem évtizedes árháborújában, amely a Nyugat-Európát az Egyesült Államokkal összekötő transzatlanti útvonal utasainak az elhódításáért folyik. A harci riadót a nemzetközi polgári légi közlekedés brit „fenegyereke”, Sir Freddie Laker fújta meg, amikor bejelentette, hogy repülővállalata október közepétől utasait mindössze 78 fontért juttatja el Londonból New Yorkba.

A kőolaj árának emelkedése, a csillapodni nem akaró infláció az elmúlt évtizedben nehéz helyzetbe hozta a tőkés országok vezető légitársaságait. A repülés költségei folyamatosan emelkednek: mind drágább az üzemanyag, emelkednek a légi forgalommal kapcsolatos szolgáltatások költségei, rohamosan kúszik fölfelé a repülőgépek ára. (A költségek emelkedésére jellemző: 1978 végén egy gallon — kb. 4,5 liter — repülőgép-üzemanyag ára 45 cent volt, 1979-ben ugyanezért 87 centet kellett fizetni, az ár ma több mint egy dollár.) Tavaly csak a hajtóanyag árának az emelkedése több mint 900 millió dollár veszteséget okozott a „nagyoknak”. Bár az emelkedések jelentős részét áthárították az utasokra, a megdrágult repülőjegyek így sem képesek mindig fedezni az üzemeltetési költségeket. Komoly gondokkal küzd a holland KLM, a skandináv SAS, az amerikai Panam és a TWA.

Az Égi vonat győzelme

A kedvezőtlen helyzet ellenére is jelentősen növekedett a nemzetközi turizmus és az üzleti utazások száma. A légitársaságok különféle kedvezmények nyújtásával és speciális szolgáltatásokkal — fedélzeti bár, egzotikus növénykert, gépirószolgálat stb. — igyekeznek egymás elől elszipkázni az utasokat. Az utasok száma szakadatlanul emelkedik, de nem elsősorban az úgynevezett menetrend szerint közlekedő társaságok, hanem a charter- (bér-) vállalatok gépein. Ezek a chartertársaságok ugyanis lényegesen olcsóbban kínálják a repülőjegyet, mint a „hivatásosak”. (Itt a gépek közlekedtetése kifizetődő. A menetrend szerinti a legkisebb utaslétszám esetén is kötelesek közlekedni, a chartergépek pedig — amelyekre külön akciókkal szervezik az egyéni és csoportos turistákat — csak „telt ház” esetén indulnak.)

A transzatlanti útvonal hosszú ideje a nemzetközi légi közlekedés legfontosabb hídja, hiszen ezen a 7—8 órás légi szakaszon a legnagyobb a forgalom. Ezért folyt és folyik ádáz harc a légitársaságok között a két kontinentet összekötő konkból való minél nagyobb részesedés megszerzéséért. Az olcsó bérjáratokat annyira megkedvelték időközben, hogy a transzatlanti útvonalat igénybe vevők kétharmada ma már chartergéppel utazik. A menetrend szerinti mind gyakrabban repülnek mindössze néhány tucat utassal a 400 személyt befogadó fedélzetükön. (A légitársaságok nem csökkenthetik önkényesen viteldíjait, mert a tarifákat számukra a Nemzetközi Légiközlekedési Szervezet — IATA — állapítja meg. A transzatlanti útvonalon a brit és amerikai légitársaságok utasrészesedését az úgynevezett Bermuda-egyezmény szabályozza.)

A „részesedési háborúban” a jelek szerint a chartertársaságok egyelőre behozhatatlan előnyre tettek szert, övék a turisták többsége. Az üzletemberek egyelőre kitartanak a jóval drágább nagy ne-

vek mellett — cégük költségére. A bértársaságok szinte zavartalan fölénye azonban 1977-től veszélybe került, ekkor jelent meg a légi piacon ugyanis a szuperolcsó Égi vonat (Skytrain), Freddie Laker — akkor még meglehetősen szerény méretű — légitársasága.

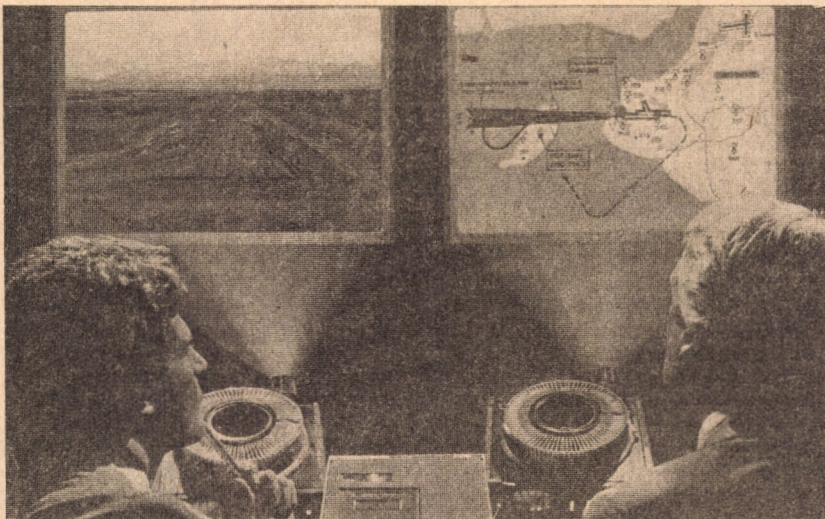
Az élelmes angol üzletember forradalmasította a nemzetközi légi utasszállítást. Elve a jól ismert — és jól bevált — nagy forgalom, kis haszon. Az első időben megszüntette a helyfoglalást a London—New York oda-vissza útvonalon, s az utasok érkezési sorrendben válthattak jegyet és foglalhatták el helyüket a repülőgép-

Légi forgalom

Aranybánya a légtérben

Üzemanyagár-robbanás után

A kapkodó cégóriások

Pilots study photos and flight charts of Anchorage International Airport at the KLM Training Center in Amsterdam.

Superb Dutch pilots? Naturally. But did you know that 26 airlines come to KLM to train their pilots?

A HOLLAND KLM LÉGITÁRSASÁG HIRDETÉSE EGY AMERIKAI LAPBAN

Sokan hálósákkal felszerelve érkeztek a repülőtérre

pen. Akinek már nem jutott hely, az elment a következő járatral. A viteldíjak mehökkentően alacsonyak voltak, hiszen Sir Freddie elenyésző adminisztrációs költségei, valamint a gépek teljes kihasználtsága lehetővé tette a fil-léres utazást.

Egy ezres megtakarítás

A vállalkozás bombasikert hozott. Hatalmas sorok kígyóztak a Laker cég jegyirodája előtt. (Sokan hálósákkal felszerelve érkeztek a repülőtérre, számolva azzal, hogy csak másnap jutnak fel az égi vonatra.) A Laker-akcióval mind több turista számára vált elérhetővé az óceán olcsó „átugrása”. A repülőgép ára természetesen nem foglalt magában semmiféle fedélzeti szolgáltatást, az étel és az ital azonban külön fizetés ellenében elérhető volt.

A Laker társaság tízenegy DC-10-es óriás gépe ma már rendszeresen repül Los Angelesbe és Miami-ba is. A gépek hetente 108 alkalommal szelik át az óceánt, s a cég nemrégiben köszöntötte egymilliomodik utasát fennállása óta. A forgalom rohamos növekedésére jellemző, hogy az idei év első hét hónapjában már annyi utast szállítottak, mint 1979-ben összesen. A nagy légitársaságok, valamint a kisebb — főleg angol és amerikai — bérvállalatok tehetetlenül kénytelenek nézni Lakerék térhódítását. Újabban ugyan megpróbálják felvenni az odadobott kesztyűt, de Sir Freddie mindig gondoskodik újabb meglepetésekről.

Nemrégiben például a British Airways, a Panam és a TWA „charta ága” igen olcsó viteldíjakat vezetett be „nem hivatalos”

transzatlanti járatain. Ha az utas az indulás előtt 21 nappal lefoglalja a helyét (vagyis kifizeti a jegyét), nem módosítja úttervét, legkevesebb hét napot tölt külföldön és nem szakítja meg sehol Los Angelesbe vagy Miami-ba vezető útját, számottevő kedvezményben részesül. Londonból New Yorkba és vissza 194 fontért repülhet, míg a retúrjegy Los Angelesbe és Miami-ba 278, illetve 203 font. A megszorítások persze az utazni szándékozók jelentős részének elfogadhatatlanok, hiszen módosításra bármikor sor kerülhet mindenkinél, a kedvezmény azonban ez esetben odavan. A légitársaságok úgy vélték, hogy az alacsony repülőgépjegy-árakkal sarokba szoríthatják a Laker céget.

Sir Freddie azonban hű maradt hároméves hagyományaihoz: új áraival ismét lekörözte vetélytársait. Utasait New Yorkba és vissza 184, Los Angelesbe és vissza 268, Miami-ba és vissza 202 fontért repíti. Olcsók az egyszeri utazásra szóló jegyek is. A fenti három városba — vagy onnan Londonba — 78, 109, illetve 86 fontért lehet eljutni.

Sir Freddie Laker újításként bevezette a „szuper-turistaosztály” kategóriát, s az ezt igénybe vevőknek nyújtja a rendkívül alacsony díjtételt. Ráadásul az olcsó jegy nem kötött semmiféle feltétel teljesítéséhez, az utastér csaknem 50 százaléka a „szuperturistáknak” van fenntartva.

A rugalmas és mindig újítani tudó vállalatvezetés, a biztonságos repülés igen népszerűvé tette Sir Freddie vállalkozását. Mindennaposá váltak az óceánon túli ronkolatogatások, a néhány napos „transzatlanti” kirándulások. Lakerék a repülőgépet valóságos tömegközlekedési eszközzé tették,

megszabadították az utast a kalkulációk dzsungelétől, a jegyirodai misztikumoktól. A társaság gépei 85—90 százalékos telítettségrel szelik át az óceánt, konkurrensaik ez a gazdaságossági mutatója alig haladja meg az 50 százalékot éves átlagban. Számítások szerint az októbertől érvényes új viteldíjak eredményeként a Laker társaság megszerzi a Nagy-Britannia és a három amerikai város közötti utasforgalom 25—35 százalékát, ami szinte egyedülálló a nemzetközi légi közlekedés második világháború utáni történetében.

Hongkongba és Sydneybe

A versenytársak egyelőre még nem tudtak magukhoz térni az új menetdíjak okozta kábulatból. Tovább ugyanis most nem tudják csökkenteni saját tarifáikat, hiszen ez a csóddal volna egyenlő. Nem kizárt persze, hogy enyhítenek az olcsó utazással kapcsolatos megszorításaikon, vagy jól hangzó nevükkel próbálják meg Lakerék-től az utasok egy részét elcsábítani.

Az Égi vonatok tulajdonosa azonban nem riad vissza a további árharctól sem. A Laker légitársaságnál nincs recesszió — nyilatkozta nemrégiben, s hozzátette, hogy „szükség esetén készek vagyunk további árengedményeket adni, ha azt előnyünk megtartása megkívánja”. Tisztában van azzal ugyanis, hogy a British Airways, a Panam, a TWA és a többiek előbb-utóbb támadásba lendülnek, mert a gyilkos légi versenyben nincs más választásuk.

A légi verseny körhíntáján nincsen üzemszünet. Az újabb csata hadszíntere ezúttal a Távol-Kelet lesz. A Laker cég a közeljövőben a légi vonathoz hasonló olcsó járatot akar indítani Hongkongba, mert számításai azt igazolják, hogy ezen az útvonalon is a szuperolcsó árakkal komoly profitot lehet elérni. Ugyancsak a tervezett úti célok között szerepel Sydney is, s várható, hogy a Laker-henger itt is sikert arat, mert a „légi dömpingárak” ilyen hosszú útvonalon az utasok számára különösen vonzóak. A hongkongi és ausztráliai útvonalat repülő — elsősorban brit — légitársaságok már most gondban vannak, s azonbán törlik a fejüket, miként állíthatnák meg Lakerék terjeszkedését. Noha a konkurrensok üdvözik a versenyt — nyíltan nem is tehetnek mást —, remélik, hogy a Laker cég minél később kapja meg a repülési engedélyt a hatóságoktól a két országban.

GONDA GYÖRGY—
SZENTGÁLI PÉTER

Állandóan Olympiában?

DIE WELTWOCH

Juan Antonio Samaranch számára mindenképpen emlékezetes volt 60. születésnapja: Moszkvában ekkor választották a Nemzetközi Olimpiai Bizottság elnökévé, Lord Killanin utódává.

— Mi a véleménye: mennyiben hatott ki a bojkott a moszkvai játékok színvonalára?

„Sokkal kevésbé, mint ahogyan tartottunk tőle. Azt vártuk, hogy körülbelül 50 ország fog részt venni a játékokon, aztán mégis 81-en jöttek el. A küzdelmek színvonala pedig igen magas volt, a játékokat megmentettük.”

— Hogyan vélekedik a biztonsági intézkedésekről?

„Sokszor került ez szóba. Sajnos, a müncheni tragédia óta hozzá kell szoknunk a legszigorúbb biztonsági intézkedésekhez. Ugyanígy volt ez Montreálban is, Moszkvában is.”

— A bojkott bírálóinak — köztük Lord Killanin-nak is — egyik fő érve az volt, hogy a sportnak meg kell szabadulnia a politikai nyomásától. Teljesen osztja ezt a nézetet?

„Úgy vélem, meg kell próbálnunk lehetőség szerint egymástól távol tartani a sportot és a politikát. De nem feledhetjük, hogy mindkettő a modern társadalom elemei közé tartozik. Bármi is történik a világban, mindnyájunkat érint. Ha béke és nyugalom uralkodik, akkor a sportban sincsenek viták. Ha konfrontációk és konfliktusok lépnek fel, akkor a sport húzza a rövidet. Lehetetlen a világtól elzárt dobozban tartani az olimpiai játékokat, lehetetlen elszigetelni a politikai eseményektől. Véleményem szerint a nemzetközi sportnak mindig hozzá kell járulnia a népek közötti baráti kapcsolatok fejlődéséhez.”

— Ezzel kapcsolatban mondana valamit a bojkottokról?

„A moszkvai olimpia után fő feladatunknak tartom majd, hogy sikerre vigyem az 1984-es, Los Angeles-i olimpiát. Be kell bizonyítani, hogy az eszméi kibékülést és egységet kell teremtenünk!”

— Mi a véleménye arról a görög javaslatról, amely szerint az olimpiai játékoknak állandó szín-

helyet kellene találni a görögországi Olympiában?

„Ez lehetséges választ, de egyelőre az 1984-es és 1988-as olimpiákra kell gondolnunk. Ami 1984-et illeti, a színhelyek már biztosak: Szarajevóban lesznek a téli, Los Angelesben pedig a nyári játékok. 1988-ról azt mondhatom, hogy a nyári játékokért a japán Nagoya és az ausztrál Melbourne, a téliért pedig a kanadai Calgary és az olasz Cortina verseng. De elképzelhető, hogy más jelentkező is akad még.”

— A már elhunyt exelnök, Avery Brundage idejében több sportolót diszkvalifikáltak profizmus vádjával. Ma már nem olyan tisztán látható a határvonal az amatőrizmus és a profizmus között. Mi erről az Ön véleménye?

„Azt hiszem sokkal realistábban közeledünk a profizmushoz, mint régebben. Az embernek nem szabad harcolnia napjaink realitásai ellen. Én a szabályok megváltoztatása mellett vagyok, ami nyitást jelent. A világ minden sportolója számára lehetővé kellene tenni a részvételt.”

JÁRÓKELŐK A FEHÉR HÁZ ELŐTT

— Úgy hallottam, idős színészek otthona lesz (Chicago Sun-Times)

VARÁZSOLJA ÚJJÁ AZ OTTHONÁT!

Nem kell hozzá más, csak egy kis ügyesség, családi összefogás és néhány boltcím.

A Fővárosi Háztartási és Illatszerbolt Kiskereskedelmi Vállalat

VIII., Harminckettesek tere 6/C.,

VIII., József körút 16.,

VIII., Rákóczi út 61.,

IX., Ferenc körút 22.,

X., Kőrösi Csoma út 8.,

XVII., Ferihegyi út 74. és

VI., Lenin körút 98. szám alatti

boltjaiban

nagy választékban kaphatók

bel- és külföldi tapéták,

a tapétázáshoz szükséges eszközök

és segédanyagok.

Szaktanácsadás.

Látogassa a József Attila Szabadegyetem

társadalomtudományi, irodalmi, művészeti, természettudományi és műszaki

tagozatait, speciális kollégiumait

az 1980–1981-es tanévben!

Beiratkozás szeptember 1-től szeptember 19-ig, minden munkanapon délután 3 órától este 7 óráig — szombat kivételével — a TIT budapesti szervezeténél: VIII., Múzeum utca 7.

Felvilágosítás: a Szabadegyetem titkárságán, Budapest VIII., Múzeum utca 7. földszint
Telefon: 335-189

Ismét véget ért egy OPEC-értekezlet és az olajfogyasztó világ változatlanul bizonytalanságban maradt. Továbbra sincs, úgy tűnik, „OPEC-árpolitika”, csak egyes országok egyéni törekvései érvényesülnek. A szervezet így — és ez a helyzet csaknem két éve tart — tulajdonképpen nem nevezhető kartellnek. A kartell ugyanis egységes vagy koordinált árpolitikát, összehangolt termelési programokat jelent. Az OPEC esetében a fenti feltételek hiányoznak. Mindezt maguk a szervezet tagjai is érzik és ismételt üléseiken kísérletet is tesznek a közös politika kialakítására.

A feladatot azonban ez ideig nem sikerült megoldani, bár 1978 decembere óta a 13 tagország négy alkalommal kísérlete meg a nézeteltéréseket rendezni. Így eredménytelen maradt (legalábbis ebből a szempontból) az 1979 júniusában Genfben tartott ülés, majd a decemberi caracasi értekezlet, utána 1980 júniusában az Algírban tartott tanácskozás és most a bécsi miniszteri megbeszélés is.

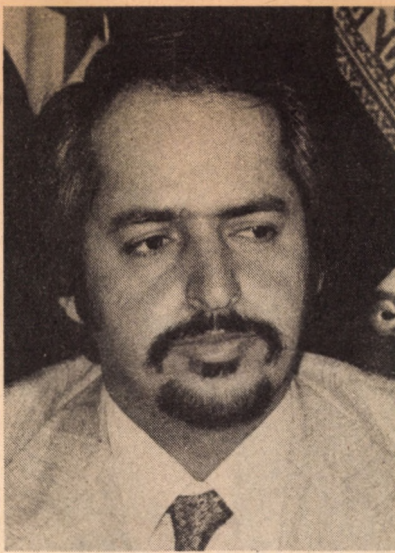
Arelőzmények

Illetve: a világ voltaképpen nem is tudja pontosan, miben is állapodtak meg az osztrák fővárosban a külügyi, olajipari és pénzügyminiszterek és főleg: az egyetértés gyakorlati megvalósulására mennyiben lehet számítani.

A helyzet hasonló a júniusi algíri kommuniké fogadtatásához. Az akkori záróközlemény szerint 1980. július 1-től a szaúdi könnyűolaj árát Rijád 28 dollárról 32 dollárra emeli hordónként, míg a többi ehhez képest maximum 5 dolláros felárat számolhatnak saját olajukra. Ha ez megvalósult volna, a szervezet jelentős lépést tett volna az egységes kartellár visszaállítására. A megfigyelők egy része — utalva az ülészak formális bezárása után adott nyilatkozatokra, melyek rendkívül eltérően értelmezték ugyanazt a szöveget — a deklarációt szkeptikusan fogadta. Nekik lett igazuk. Szaúd-Arábia ugyanis — hogy a legkonkrétabb vállalásnál maradjunk — nem emelte az árát 32 dollárra, hanem 28-ért adta az olajat és harmincra sem július 1-én, hanem a bécsi értekezlet legvégén „lépett” — most szeptemberben. (A drágítás időpontja egyébként pontosan nem ismert.) Ilyen előzmények után érthetően bonyolult feladat az esetenként egymásnak ellentmondó deklarációkból a valóságot kihámozni és a jövőre következtetni.

A bécsi értekezlet vitatémáit a következőképpen foglalhatjuk össze: 1. az áregységesség; 2. a termelési szintje; 3. a jövőbeni olajárpolitika. Az áregységesség fogalma lényegében azt a kérdést jelenti, hogy helyre lehet-e állítani a szervezet összehangolt olajárpolitikáját. Az iráni forradalmat megelőző időszakban — ezek az események indították az 1979. évi „mini-árrobbanást” — ugyanis az OPEC mindig a szaúdi-arábiai könnyűolaj árát határozta meg és a többi olajfajta termelői az alapárhoz nyersanyaguk minősége és a felvevőpiacoktól való távolságuk szerint felárakat számoltak.

1978 decemberében például a szaúdi olaj ára hordónként még 12,70 dollár volt és a létező legmagasabb felár 1 dollár 42 cent. 1979-ben azonban a rendezett olajpiac felbomlott. A pánikhangulat közepette — a fogyasztók az ellá-

OTAIBA, A BÉCSI ÜLÉS ELNÖKE*

Továbbra is bizonytalanságban

tás biztonságáért aggódtak — az egyes termelők önálló árpolitikát kezdtek. Vagyis mindenki saját maga határozta meg olaja árát. Mivel pedig Szaúd-Arábia — lényegében politikai megfontolásokból — mérsékelt árpolitikát folytatott, a múlt év júniusában már 6,77 dollár volt a legmagasabb felár. 1980. január elsején — bár időközben a szaúdiak is emeltek — a bázis-könnyűolaj árát a legdrágább líbiai olaj ára már 8,72 dollárral haladta meg. Júniusra a különbség a két szélsőség között már 10 dollárra nőtt.

Lényegében nem történt más, mint az egyéb nyersolajfajták az emelkedő, a szaúdi alapárhoz képest is, olyan mértékben drágultak, melyet már gazdasági megfontolások nem indokolhattak. A végrehajtott áremeléseket a piac természetesen kényszerűen elfogadta addig, ameddig a kereslet meghaladta a kínálatot.

Piaci változások

1980 közepére azonban a viszonyok jelentősen módosultak, mégpedig a kőolajexportálók hátrányára.

A bekövetkező recesszió és az árrobbanás után végrehajtott takarékosági programok lehetővé tették a fejlett tőkés országokban az olajfogyasztás visszafogását. 1980 eddig eltelt hónapjaiban Nyugat-Európa 12,5%-kal, míg az Egyesült Államok 10%-kal kevesebb olajat használt fel, mint egy évvel korábban. Az USA megtakarítása egyébként egyenlő Franciaország teljes éves fogyasztásával vagy a Kuvait által tavaly exportált mennyiséggel. Az előrejelzések szerint a tőkés világ olajigénye 1980-ban napi 50 millió barrel lesz, ez a tavalyi szinthez képest 5%-os csökkenést jelent.

A mérséklődő igényt az OPEC-országok szervezeti szinten nem tudták (illetve részben nem is akarták) visszafogott termeléssel ellensúlyozni. Bár 1980 első felében a tavalyi azonos periódushoz képest Kuvait és Líbia 27%-kal kevesebb olajat hozott felszínre és 10%-ot meghaladó mértékben csökkent az algériai és nigériai kibocsátás is, az iraki kitermelés 6,6%-os emelkedése és különösen a pótlólagosan felszínre hozott napi 1 millió hordó (8,5 millió helyett 9,5 millió barrel) szaúdi olaj mindezt részben ellensúlyozta. A magasabb árszintű országok egyre nehezebben tudták termékeiket az új helyzetben értékesíteni.

Hangsúlyozni kell, hogy a piacon a túlkínálat és a túlságosan magas ár egyaránt problémát

OPEC-konferencia

Kötélhúzás

Szilárd megegyezés nélkül

Többség és kisebbség

okoz. A bécsi ülés előtt egyes megfigyelők lehetségesnek tartottak egy olyan kompromisszumot, melynek keretében Szaúd-Arábia termelését napi 1 millió barrellel a korábbi küszöbként vállalt 8,5 millió barrelre mérsékli, az árakat a hagyományos rendszerhez hasonló módon egységesítik és az OPEC által meghirdetett olajárindexálás (az ár valamilyen típusú összekapcsolása a tőkés inflációval) megkezdődhet.

Ezzel szemben az értekezlet az áregységesség helyreállítását nem végezte el — a szaúdi könnyűolaj 30 dolláros hordónkénti árát alapul véve a különbség a legdrágább fajtához még mindig 7 dollár.

A termelés összehangolására felhívó nyilatkozatok viszont Rijádnál találtak süket fülekre. A koordináció és a közös döntés Szaúd-Arábia véleménye szerint e fontos kérdésben nem fér össze a nemzeti szuverenitással. Vagyis: az ország továbbra is saját maga kívánja eldönteni, hogy saját megfontolásai alapján mennyit bányásszon. (Az algériai és iráni sajtó korábban több alkalommal bírálta azokat az országokat, melyek termelési szintje sem a saját fejlesztési szükségletüknek, sem pedig a világpiaci igényeknek nem felel meg. Nem nehéz kitalálni, ki lehet a kritika címzettje.)

Ilyen előzmények után az indexálás kérdésében természetesen nem lehetett előrehaladás, hisz a vélemények megoszlottak a tekintetben, mit kell a számolás kiindulópontjául venni. A kőolajárak rendszeres, negyedéves kiigazítása előre meghirdetett kritériumok szerint egyébként ugyancsak Szaúd-Arábia ötlete volt. Ilyen rendszerben — érvelt Rijád — elkerülhetőek lennének a hirtelen és nagymértékű árváltozások és egészségesebb légkör alakulhatna ki a termelők és fogyasztók között. (Valamint, tegyük hozzá, értelemszerűen megszűnne az országok saját árpolitikája is.)

A szaúdi elképzelések szerint a nyersolaj árát egyrészt az OECD-országok megélhetési költségindexe szerint változtatnák — ez védelmet nyújtana a termelőknek az infláció ellen. További kiigazító tényező lenné egy tíz valutából álló „kosár” értékének változása — ez a devizapiaci fejleményekkel szemben tenné az olajárát immunissá. Végül hozzá kellene kapcsolni az olajárát a fejlett tőkés országok bruttó hazai termékének növekedési üteméhez is. Ez utóbbi faktor célja már nem a „kompenzáció”, hanem a nyersolajbevételek reálértékének folyamatos emelése lett volna. Számítások szerint jelenleg a fenti formula évi mintegy 15 százalékos áremelkedést garantálna. Vagyis: ilyen ütem mellett öt év alatt a nyersolajár megkétszereződne.

Kérdés, hogyan viselné el a világgazdaság a fenti „mérsékelt” javaslat szerint is öt év alatt be-

következő 100 százalékos nyersanyagdrágulást. Ilyen körülmények között ugyanis az importőrök nagy részének cserearányai romlanának, mérleghiányuk növekedne. Az érintettek jó része ráadásul fejlődő ország, rugalmatlan gazdasági struktúrával, szűkös hirtelforrásokkal.

Az indexvita

Az OPEC azonban az indexációs módszerben sem volt egységes. Egyes országok — Algéria, Líbia és Irán — a fejlett tőkés országok mutatói helyett részben az OPEC-államok növekedési és inflációs rátáihoz szeretnék az olajárát kapcsolni. Ez nyilvánvalóan magasabb árváltozási mértéket hozna magával. Ismét más nézetek szerint a nyersolaj árát az OPEC által importált gépek és beruházási javak árindexével is ki kellene igazítani. A vita nyilvánvalóan a soron következő miniszteri értekezleteken, valamint a várhatóan november 5-én Bagdadban sorra kerülő jubileumi csúcstalálkozón — az OPEC húszéves — folytatódik majd.

A piaci helyzet jelenleg egyértelműen a gazdag fogyasztóknak kedvez, és a fejlett tőkés országokat tömörítő Nemzetközi Energiaügynökség további intézkedéseket sürget annak érdekében, hogy a viszonyok a jövőben sem változzanak lényegesen. A szervezet igazgatója, Ulf Lantze a Münchenben tartott világenergetikai konferencián arról beszélt, hogy a tagországok — akár normális fejlődési ütem mellett is — olajimportjukat a jelenlegi napi 24 millió hordóról 10 év alatt 20 millióra tudják mérsékelni.

Való igaz: az árrobbanás óta a legtöbb fejlett tőkés ország mérsékelni tudta a termelés energiaigényességét és a racionalizálásban és takarékoságban még nyilvánvalóan tartalékok vannak. Rövid távon viszont a kereslet-kínálat fenti arányai ellenére egy újabb olajármozgást nem lehet teljesen kizárni. Az olaj ugyanis politikai fegyver is lehet (már volt is) és a közel-keleti helyzet esetleges kiéleződése és egy újabb embargó nyilvánvalóan felborítaná a jelenlegi piaci viszonyokat. A nyersolaj különleges szerepet tölt be a világgazdaságban, árának mozgása nagymértékben befolyásolja a világgereskedelem általános inflációját és számos termék konkrét árát is. A bécsi OPEC-értekezlet nem hozott lényeges konkrétumokat, a világ továbbra is bizonytalanságban maradt.

GONDA GYÖRGY—
Szentgáli Péter

* Az Egyesült Arab Emírátságok olajügyi minisztere

Szépséghibás jubileum

Flamand—vallon autonómia

A NATO elégedetlen

„Belgium szétrobban!” Ezt a mondatot mostanság a flamand radikálisok firkálják az autópályák felett átívelő hidakra és a főváros, Brüsszel utcáin a falakra. A belga belpolitika, mint a jelmondat is mutatja, 1980-ra már teljesen átitatódott az egymással évszázados harcban álló két nemzetiség, a flamandok és a vallonok radikalizmusával. És, ha túlzás is a fenyegetőzés, azt mindenképpen plasztikusan érzékelteti, hogy mekkora belső feszültség, elégedetlenség jellemzi a fennállásának százötvenedik évfordulóját idén ünneplő Belga Királyságot. Mint az eseményeket a helyszínről követő nyugati szakértők írják, az országban csak igen kevesen gondolnak a szép jubileumra, hiszen mellette három olyan, rendkívül fontos problémakör került a figyelem középpontjába, amelyek az ünnepsére alig hagynak időt. A flamand és vallon nemzetiség részére megszavazott autonómia, az ország évek óta akut gazdasági helyzete és a NATO-partnerekkel kialakult véleménykülönbségek nemcsak a közvélemény, de a politikusok figyelmét is lekötik.

Felemás megoldás

Pedig pár hete úgy tűnt, hogy végre sikerül pontot tenni az autonómia megadása felett folyó évtizedes vitára, és az ország két nagy nemzetisége a mindkét fél által szorgalmazott szövetségi államforma létrejötte után megbékél majd egymással. Optimizmusra elsősorban az adott okot, hogy július végére, augusztus elejére olyan stádiumba jutottak a pártközi tárgyalások, amilyen eredményt az államreform tíz évvel ezelőtti felvetése óta még sohasem sikerült elérni. A két szemben álló fél egyöntetűen kinyilvánította megegyezési szándékát.

A kérdés bonyolultságát mi sem jellemezheti jobban, mint az, hogy az eltelt évtized alatt öt kormány bukott meg Belgiumban és sokáig úgy tűnt, hogy a legújabb Martens-kabinet sem fogja túlélni az autonómiák megadására vonatkozó parlamenti vitát. Nem véletlenül kerül tehát a belgiumi helyzetjelentés, az ország jelenlegi politikai és gazdasági szerepének értékelésekor minden esetben első helyre a flamand—vallon szembenállás, az autonómia létrehozásának, megvalósulásának ügye.

A tévek újra csak ezek: az ország lakosságának 60 százaléka tartozik a flamand nemzetiséghez, tehát a többséget kétségekívül ők képviselik és a nemzeti jövedelem túlnyomó része is tőlük származik.

Ezért kérnek a jelenleginél több részt és nagyobb szerepet az ország irányításából. A francia ajkú vallonok — kerek négymillióan vannak —, akik révén a világ „Európa műhelyének” nevezte a XIX. században Belgiumot, viszont épp a hagyományokra, politikai szerepükre hivatkozva érzik méltánytalannak a velük való bánásmódot. A flamandok követeléseit. „A flamandok imperialisták”, így hangzik a vád a vallonok részéről. „Mi tartjuk el a vallonokat, elég volt a másodhegedűs szerepéből”, mondja a másik tábor, arra is célozva, hogy a flamandok csak hosszú harc eredményeként tudták kivívni egyenjogúságukat. Ezt, a már-már ellenségeskedéssé fajult vitát kívánják megoldani a szövetségi államforma kialakításával, amelyben mindkét nemzetiség autonómiával, parlamenttel és kormánnyal rendelkezik.

Több sikertelen kísérlet után augusztus elején ült össze ismét a belga képviselőház és maratonni vita után végre pontot tudott tenni az ügyre. Huszonhét órát tanácskoztak szinte megszakítás nélkül a honatyák, míg elfogadták a tíz éve vajdó törvénytervezetet. Igaz, végül is felemás megoldás született, mert a legvitatottabb kérdésben — a főváros, Brüsszel státusáról van szó — most sem tudtak dönteni. A szavazás azonban minden kétséget kizáróan Martens miniszterelnök számára jelentett győzelmet: 156 képviselő voksolt igennel, 5-en tartózkodtak és csupán 19-en elleneztek a benyújtott javaslatot. Ilyenformán tehát, legalábbis formailag, rendeződött az egyik legnagyobb horderejű belpolitikai kérdés. A döntés értelmében pedig a flamand és a vallon nemzetiség történelme során először, 1982-ben, az urnák elé járulhat, hogy megválassza saját parlamentjét, megalakítsa kormányát. A két új szövetségi állam ezentúl önállóan dönthet kulturális, egészségügyi, környezetvédelmi, város- és útfelújítási ügyekben, de bizonyos önállóságot kapnak a gazdaságot illetően is. A szép elképzelések ellenére mégis csak pár napig volt úgy, hogy minden megoldódott. A parlamenti szavazást követően ugyanis újfent kiújultak a viták, amelyek mélyen gyökerező okait lehetetlen az alkotmány-módosítással egy csapásra megoldani.

Az ország kritikussá vált gazdasági helyzetét szakértők szerint talán csak csoda segítségével lehet kivezetni a jelenlegi kátyúból. A bajok mellett ráadásul e területen is vita folyik a két nemzetiség között az ország ipari körzeteinek, nyersanyag-lelőhelyeinek hovatartozásáról, a nemzeti jövedelem felosztásáról. Ki ellenőrizzé, a még feltáratlan, de lényegileg vallon földön található földgázlelőhelyeket? A flamand területen levő olajkutat bevétele az államkasszába kerül-e vagy az auto-

MARTENS MINISZTERELNÖK

Nem vesznek részt

nóm kormányzatot illeti a jövedelem? Olyan vitás gazdasági ügyek megoldatlanságát jelzi e két témakör is, amelyek még várhatóan sok gondot fognak okozni Belgiumnak, csakúgy, mint az augusztus 4-i vitában elnapolt „Brüsszel-kérdés”, hiszen ebben a vonatkozásban sincsenek azonos véleményen a flamandok és a vallonok.

Az egymillió fő város lakosainak 85 százaléka francia ajkú, csupán 15 százaléka flamand. Amennyiben három tartományt hoznának létre, úgy kétfőben — Brüsszel lenne a második — a vallonok irányítanak a politikai és gazdasági életet. Ha viszont a vallon javaslat valósulna meg, hogy Brüsszelt csatolják a vallon autonómiához, akkor — így érvelnek a flamandok — a főváros elveszítene az ország életében betöltött meghatározó szerepét. Ezért ők Brüsszel számára önálló és független státust szeretnének.

Megegyezés mindaddig nem született.

Kormánygondok

Egyáltalán nincsen tehát könnyű helyzetben Willfried Martens, akinek saját pártja — a Flamand Keresztény Néppárt — egyre fokozódó radikalizmusa és a koalíciós kabinetben ugyan helyet foglaló, de sok tekintetben ugyancsak szélsőséges vallon szocialisták között kellene olyan egyensúlyi helyzetet teremteni, hogy lehetővé váljék az ország fokozatos stabilizálása. Az a remény, hogy mindez az államreform megvalósulásával sikerülni fog, egyre halványabbnak tűnik.

Az ország csaknem teljesen eladósodott, az államkasszába milliárdos hitelek terhelik, az inflációs ráta eléri a 6 százalékat, az összlakosság 7,6 százaléka munkanélküli. Ezért is tartotta szükségesnek Martens a takarékosági program meghirdetését, amely elsősorban két területre összpontosít: a lakosságot illetően nagyarányú adóemelésekkel kívánja növelni a bevételeket, és radikálisan csökkenteni akarja a katonai kiadásokat.

Az augusztus 12-én bevezetett az energiahordozókra és a belőlük készült ipari termékekre vonatkozó adók felemelése ugyan évi 3,1 milliárd belga frank plusz bevételt jelent, viszont tovább növeli a polgárok terheit. Németszést váltott ki az az elképzelés is, hogy 2 százalékkal csökkentik az állami

alkalmazottak évi jövedelmét. Belgiumban 630 ezren dolgoznak állami alkalmazásban, a döntés tehát igen jelentős réteget érint. „Európa beteg gyermeke”, ahogyan a közös piaci partnerek Belgiumot nevezik, ráadásul nem mindig versenyképes iparral rendelkezik, ami tovább csökkenti a nemzetiségi vetélkedés miatt amúgy is szűk határok közé szorított mozgásteret a kormány számára. Ezért is kényszerült a Martens-kabinet arra, hogy a katonai kiadások mérséklésével javítson országga helyzetén.

Az elképzelés szerint, amennyiben végre tudják hajtani a katonai költségvetés 2,2 százalékos csökkentését, az éves gazdasági deficit 4,5 milliárd dollárra csökken.

Amikor mindez a NATO-vezérkar tudomására jutott, először el sem akarták hinni a dolgot. Luns főtitkár a szövetséges szolidaritásra apellálva próbálta meggyőzni a belga kormányt és figyelmeztette az Atlanti Tanács döntésére, amely nemhogy költségvetés-csökkentést, hanem kötelezően évi „tisztá” 3 százalékos növelést ír elő a tagországok számára. Martens azonban kemény maradt. A főtitkári látogatást követően másfél milliárd belga fonttal csökkentette a belga légierőnek szánt összegeket, 800 millióval pedig az üzemanyagra fordítandó kiadásokat.

Mélyült a szakadék

Később a belga kormány bejelentette, hogy takarékosági okokból csapatai nem vesznek részt a NATO nyugat-németországi és törökországi hadgyakorlatain. A szövetségesek és az USA felháborodását úgy próbálta ellensúlyozni, hogy engedélyt adott két új, amerikai támaszpont belgiumi létesítésére. Mindez azonban kevésnek bizonyult, hiszen Rogers tábornok szerint Belgium elkötelezettsége lassan csupán formalitássá válik. A NATO-vezérkar mindezek jóváteteleire csupán egy módot lát Belgium számára: az új amerikai rekéták telepítésére vonatkozó engedély megadását...

Mint ismeretes, a belga kormány tavaly decemberben hathónapos haladékokért az úgynevezett „eurorakéták” belgiumi állomásoztatásának ügyében, ez azonban június 30-án már lejárt. A gondolkodási időt a széles körű megtiltások kényszerítette ki Martensből, de a kormányfő egy pillanatig nem titkolta, hogy inkább híve a békés tárgyalásoknak, mint az erőfölény megszerzésének. Szerinte ugyanis minden körülmények között fenn kell tartani a lehetőséget a kelet—nyugati párbeszéd folytatására. Jóllehet Martens mindaddig még nem utazott el a szovjet fővárosba, Schmidt kancellár látogatását azonban örömmel nyugtázta, miként a Nyugat számára ismételtelen felkínált szovjet tárgyalási készséget és békeakaratot is. Ebbéli véleménye tovább mélyítette a NATO és az USA, valamint országok között meglévő szakadékot. Politikájához viszont megnyerte a belga szocialisták támogatását, akik a holland példát követve azt szeretnék, ha az amerikai rakéták ügyében Belgium is kétféle haladékokat kapna, és a kormány végre nemcsak szakban fogadná el a Szovjetunió és a szocialista országok tárgyalási javaslatait. Nem titkolják, hogy ha a kormány mégis igent mondana az „eurorakéták” belgiumi telepítésére, megvonnák a bizalmat Martensből.

KATONA HORVÁTH JÁNOS

Kartellkeringő

OPEC: Algir és Bagdad között

Harcban a piaccal

Az olajexportáló országok kartellje, az OPEC olajminisztereinek algíri tanácskozásán az egyik deklarált cél az egységes olajárképzéshez való visszatérés volt. Ez láthatóan csak felemás módon és elméletben sikerült.

Az előzménylánc

1978 decemberében a 13 tagállam delegációi Abu Dhabiban kompromisszumos határozatot hoztak az 1979-re érvényes nyersolajárakról. A kiadott közlemény szerint az úgynevezett 34 API-fokos szaúd-arábiai könnyű olaj árát — az alapárát — az év folyamán négy részletben összesen 14,5 százalékkal emelik és ezzel a barrelenkénti ellenérték 12,70 dollárról 14,54 dollárra emelkedik. Mivel a szaúdi könnyű olaj ára akkor már 18 hónapja változatlan volt, a döntés nem érte váratlanul a fogyasztókat, bár a fejlett tőkés országok szakértői a folyamatos árváltoztatás következtében az inflációs nyomás felerősödésétől tartottak. 1979 elején azonban az olajpiac felborult, az iráni forradalom kapcsán az ország termelése drasztikusan lecsökkent. 1978 szeptemberében kútjai 183 millió hordó olajat adtak, addig a hozam decemberre 73 millióra, januárra pedig 13,5 millióra esett és a korábbi szintet 1979 folyamán még csak meg sem közelítette. Ilyen körülmények között a piacon a kereslet folyamatosan meghaladta a kínálatot, és az ellátás megszakadásától tartó fogyasztók ezt készleteik feltöltésével még súlyosbítták is.

Ebben a helyzetben a kőolajexportőrök szervezete bátrabban nyúlhatott az árakhoz. A korábbi megállapodást hatályon kívül helyezték, és júniusban Genfben a tagországok új árszintet határoztak meg. A szaúdi könnyű olaj ára ekkor már 18 dollárra emelkedett barrelenként, miközben az árszint plafonját, a legdrágább kőolajért kérhető ellenértéket barrelenként 23,50 dollárban limitálták.

Az OPEC-árak korábbi struktúráját azonban Genfben nem sikerült helyreállítani. A szervezet hagyományosan a szaúdi könnyű olaj áráról hoz formális döntést. Ez az alapár melyhez a tagországok saját nyersanyaguk minősége és a felfevőpiacoktól való távolság szerint különböző felárakat számíthatnak fel. 1978 decemberében az alapár barrelenként 12,70 dollár volt, azonban az akkor létező legdrágább nyersolaj, a nigériai „Bonny” sem került többé 14,12 dollárnál hordónként. 1979 júniusára a helyzet megváltozott és az ársáv jelentősen kiszélesedett. A genfi döntés előtt a köz-

ményezte, hogy míg a szaúdi olaj 1980 júniusára 1978 decemberéhez képest 120 százalékkal drágult, „mindössze” addig az emelkedés a libiai, algériai és iráni könnyű olaj esetében 160–170 százalékos volt. A hivatalos ársávok pedig szembeszökő aránytalanságokat tükröznek. 1978 decemberében a szaúdi és az iráni könnyű olaj között — azonos minőségű nyersanyagokról van szó — csupán 11 centes eltérés mutatkozott az iráni fajta javára. Június elsejére ez a különbség 7,37 dollárra nőtt. Ilyen mértékű drágulás és ilyen arány racionális, gazdasági érvekkel nyilvánvalóan nem alátámaszt-

mális közös álláspont kialakítását lehetetlennek tartottak.

A közzétett záróközlemény azonban — meglepetésre — fontos megállapodásról szólt: 1980. július 1-től az árki alakítás bázisul szolgáló alapár — a szaúdi könnyű olaj ellenértéke — hordónként 32 dollárra emelkedik, ehhez a tagországok a korábbi gyakorlat szerint felárakat tehetnek, azonban a pótlék mértéke hordónként az 5 dollárt nem haladhatja meg. Az egész árstruktúrát pedig november 4-én Bagdadban tartandó értekezletükön kívánják a tagállamok ismét áttekinteni.

Az első pillanatban tehát úgy tűnt, „frontáttörés” ment végbe és az OPEC ismét visszaszerezte az ellenőrzést az olajár-kialakítás felett. A konferenciát követő nyilatkozatokból azonban sokkal elentmondásosabb kép bontakozik ki. Ami a 32 dolláros alapárát illeti: Jamani miniszter a zárás után először azt hangsúlyozta, hogy Rijádnak semmiképpen nincs szándékában a 28 dolláros árat emelni; némi idő elteltével ilyen kötelezettséget már csak szeptemberig vállalhat. Teljesen bizonytalan az is, hogyan kell értelmezni a 37 dolláros plafonját. Szó szerint véve a kommunikék, Algériának hordónként 1,21 dolláros árcsökkenést kellene végrehajtania. Láthatóan vita tárgyát képezik a hivatalos árhoz hozzácsapott, különböző jogcímenek kirótt illetékek is, melyek Caracas után a burkolt áremelés eszközeivé váltak. (Libia hordónként 3 dollár kutatási illetéket számol fel, Irán 2 dolláros pótdóval sújtja a finomítóknak szállított nyersanyagot, míg Kuvait egy meghatározott mennyiségen felüli szállításokat csak 5,5 dollárral megemelt árszinten volt hajlandó teljesíteni.)

A kuvaiti miniszter véleménye szerint a megegyezés a fenti pótlékokra nem vonatkozik, következésképpen tehát a tagállamok — ha megfelelő jogcímet találnak — nyugodtan továbbra is túlléphetik a meghatározott árplafont.

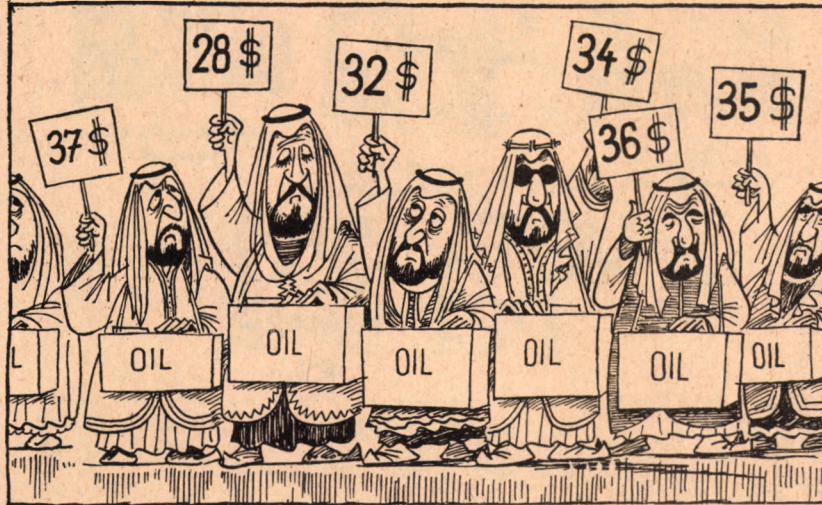
Probléma van a július 1-i életbelépéssel is, Moifnar iráni delegációvezető nyilatkozata szerint ugyanis az ársáv megvalósítására a szervezet semmiféle határidőt nem szabott meg. Egy dolog viszont biztosnak tűnik: az iráni könnyű olaj nem fog a szaúdi alapár szintjére visszamenni, hanem továbbra is 35 dollár marad.

Nem egyértelműek a termelés-csökkenés ügyében hozott határozatot ismertető kijelentések sem. A „kemény vonal” képviselői az ülesen amellett érveltek, hogy a kínálat szűkítése elengedhetetlen a piaci egyensúly helyreállítására. Moifnar szerint a résztvevők megállapodtak a termelési szint napi 26,5 millió barrelre való csökkentésében. Kérdés azonban, hogy fogják ezt végrehajtani.

Éles reagálás

A fogyasztók első reakciói meglehetősen éles hangúak. Az NSZK olajszámlájának 70 milliárd márkás felduzzadását várja, míg az USA az algíri döntést „felelőtlennek” jellemezte. A fejlődő országok közül Kenya tett közzé kritikát. A helyi sajtó szerint az újabb áremelés miatt a fejlődő országoknak felül kell vizsgálniuk a fizetési mérlegükre kidolgozott terveiket. A fenti értékelések azonban csak előzetesnek tekinthetők. Az algíri határozatokat övező bizonytalanság a megalapozott mérlegkiszítést egyelőre lehetlenné teszi.

GONDA GYÖRGY—
SZENTGÁLI PÉTER

A BASLER ZEITUNG RAJZA AZ OPEC-ÉRTEKEZLETRŐL

Az USA az algíri döntést „felelőtlennek” nevezte

nyú olajért hordónként 14,54 dollárt kértek, és a legdrágább minőség, a libiai „Zuetina” fajta ára ezt már 6,77 dollárral haladta meg. Ilyen körülmények között a szaúdi olajpolitika központi célkitűzésévé vált az egységes olajárpolitika helyreállítása; megalapozottabb felárrendszer kialakítása.

Ezt a feladatot a szervezet 1979 decemberére Caracasba összehívott értekezletének kellett volna elvégezni. A genfi döntésben lefektetett barrelenkénti 23,50 dolláros felső határt azonban az év végére már sok termelő ára túlhaladta. Az egységes árszerkezetet így a „méréskeltek” paradox módon csak jelentős áremeléssel tudták volna helyreállítani.

Ezért jelentette be december közepén Szaúd-Arábia azt, hogy a könnyű olaj árát barrelenként 24 dolláros szintre emeli. A szervezet „héjái” azonban a maguk részéről újabb áremelésekkel válaszoltak. Caracas kudarccal végződött, az olajárak megállapítása teljesen a nemzeti kormányok hatáskörébe került és kiesett az OPEC ellenőrzése alól.

Következésképpen az ártabella tovább színesedett. 1980. január 1-én (újabb 2 dolláros emelés után) a szaúdi könnyű olaj már barrelenként 26 dollárba került. A legmagasabb árszintű libiai olajért hordónként 8,72 dollárral kértek többet.

Az egyéni áremelések január után sem szűntek meg. Végeredményben júniusra az OPEC-országok által felszámított súlyozott olajár a múlt év végéhez képest 23 százalékkal vált magasabbá. A hónap elején a szaúdi olajat 28 dollárért adták, de az algériaiért hordónként 10,21 dollárral kértek többet.

Miközben tehát másfél évvel előtt a szaúdi alapárra számított legmagasabb felár másfél dollár alatt maradt, addig napjainkra a pótlék mértéke meghétszereződött. Mindez természetesen azt ered-

ható. Itt már politikailag manipulált árakról van szó.

Árpolitika-viták

Az egységes árstruktúra helyreállítását szorgalmazó tábor a szervezeten belül Szaúd-Arábia vezette és támogatást Kuvait, Katar, Venezuela és az Egyesült Arab Emírátságok nyújtottak. Rijád most komolyan tartott attól, hogy miután a magas olajárszint elszakadt a felesleget mutató piactól — az olajpiac öszre összeomolhat.

Jelenleg az elemzések szerint az olajkínálat napi 1–2 millió barrellel meghaladja a keresletet és a fejlett tőkés országok mintegy 5 milliárd hordónyi tartalékokat halmoztak fel. (E készlet az OPEC 172 napi termelésével egyenlő!) Mindez annak ellenére következett be, hogy az OPEC tudatosan igyekezett mérsékelni a kibocsátást és az első negyedévi termelés 0,3 százalékkal elmaradt a megelőző év azonos időszakától. A második negyedévre az előirányzat szerint pedig a kitermelés tovább csökken: a mai 29,3 millióval szemben a napi 28 millió hordót nem haladhatja meg. (A csökkenés elsősorban Kuvaitnál és Iránnál, míg kisebb mértékben Algériában és Líbiában következett be.)

A mérsékeltek pozícióik kialakításakor minden bizonnyal tekintetbe vették azt is, hogy a nem olajtermelő fejlődő országok jó része is egyre élesebben kritizálta a szervezet árpolitikáját. Gazdasági problémáikért sokszor — a fejlett tőkés országokhoz hasonlóan — a mértéktelen olajár-emeléseket tették felelőssé.

A másik oldalt, az „árhéják” tömörülését az értekezleten Algéria, Líbia és Irán képviselték. Az értekezleten az árkérdésben olyan heves vita folyt, hogy megfigyelők kezdetben mindenfajta for-

Öt évvel ezelőtt a vörös tanácsok csodákat ígértek. Ugyan ki látta őket?...” — Ez volt a kereszténydemokraták egyik kedvelt, lépten-nyomon kifüggesztett választási plakátja a június 8-i helyi közigazgatási választások kampányában. 1975-ben, az előző ilyen választásokon hatalmas baloldali siker született; az akkori szavazás átrajzolta Itália közigazgatási térképét: a tizenötből hat tartományban, a 6575 város és község majd felében, köztük az összes nagyvárosban kommunista-szocialista összetételű baloldali tanácsok kezébe került a helyi közigazgatás. A DC a tavaly végrehajtott jobboldali fordulat jegyében most nem kevesebbet tűzött ki célként maga elé, mint hogy felszámolja, ahol csak tudja, a „vörös tanácsokat”, számon kérve a „csodákat”.

A baloldal érvei

Csodák persze, nincsenek. Kéthárom évtized korrupcióit, visszaéléseit, a klikkérdéseket előnyben részesítő, mély gyökereket vert korábbi gyakorlatot felszámolni, újjal helyettesíteni nem kis feladat. Nem is mindenütt sikerült. A kommunisták különben sem csodákat ígértek, csak tiszta kezű, a közérdeket szem előtt tartó igazgatást, már amennyire a szűkös eszközök ezt lehetővé teszik. Hiszen a központi kormányzat Olaszországban igen szűken méri a helyi tanácsok anyagi eszközeit, hatáskörét. Ami ebből megoldható, a baloldali tanácsok igyekeztek megoldani. Sok helyütt szép és lemérhető sikerrel. Másutt kevésbé ragyogóan... Korrupcióval, sikkasztással, visszaélésekkel, új klikkrendszer meghonosításával azért egy kommunista városvezetőt se citálhattak a bíróság elé az elmúlt években. S ha csodákat nem tudtak is felmutatni, némi ízelítőt azért adtak abból, amit az Olasz Kommunista Párt így nevez: „új módon igazgatni, új módon intézni a közügyeket”.

A kommunista választási kampánya sem maradt adós hatásos érvekkel. Az idézett DC-falragaszra például a következővel válaszoltak.

Sajátjukra odafényképezték a demagóg kereszténydemokrata plakátot; azon egy vastag ceruza áthúzta, hogy a vörös tanácsok csodákat ígértek; azt viszont, hogy „ki látta őket?”, bekeretezte s egy nyíl fényképre mutat. A képeken Michele Sindona, Gaetano Caltagirone, Camillo Crociani, Nino Rovelli. Négy bankár, vezető üzletember; a DC „pártfogoltja” és országos botrányok, korrupciók és sikkasztások, megvesztegetések elkövetői, akik cinkos kezek közreműködésével külföldre szökhettek a letartóztatás és a vád alá helyezés elől. „Ki látta őket?...” Mármost azt, hogy felelősségre vonták volna őket és börtönben lennének, ahol a helyük. A kereszténydemokrata kormányzat korrupciós módszereinek, botrányainak és cinkos összejátszásainak jelképes figurái ők; nevük egész rendszert fémjeljez.

A véletlen azonban ennél nagyobb „adut” is juttatott az OKP kezébe a kampány alatt: az e hasábon már többször is tárgyalt Donat-Cattin-ügyet. (A kereszténydemokrata főtítkárhelyettes fia szélsőbaloldali terrorista, véres merényletek részvevője, és a miniszterelnök cinkossága segítette neki külföldre szökni a letartóztatás elől.) Az ügy még nincs lezárva (Cossiga miniszterelnököt még vád alá helyezheti a parlament). De az már bizonyos — a választási

AZ OKP-PLAKÁT VÁLASZOL

A jelenséget „riflússó”-nak nevezik

eredmények tanúsítják —, hogy ez a bombaszerű leleplezés nem értett jobban a DC-nek, mint az előző botrányok sora.

A kormányzó párt nem omlott össze. Az urnákba még mindig több mint 11 millió szavazóedűlát dobta jelöltjeire. S ha egyik vagy másik vezető figurája eltűnik a süllyesztőben — mint ahogy a múltban is előfordult már ez —, a talonban még maradtak „nagy nevek” (mondjuk Andreottit) vagy „új arcok” ahhoz, hogy átvészelve az újabb megpróbáltatást. Sokarcú, sok érdekcsoporthoz kötődő, sok híron játszó politikai erő a DC. Ez a titka; s politikai rövidlátás a kebelében dúló állandó frakcióharcokat gyengeségnek tekinteni. Éppen a frakciókban rejlik az ereje.

Értelmezésváltozatok

Ki nyerte meg tehát a június 8-i választásokat? — A DC? Az országosan kapott 36,8 százalékkal 1,5 százalékkal több, mint amit 1975-ben kaptak jelöltjei, de ugyanennyivel kevesebb a tavalyi parlamenti választásokon elért eredményénél; a vörös helyi tanácsokat végül is nem nagyon sikerült felszámolni. A kommunistákra 9,5 millióan szavaztak, 31,5 százalék. Igaz, hogy ez 1,9 százalékkal kevesebb, mint 1975-ben, kiugró sikerük idején, de nem kevesebb annál, mint amit tavaly a parlamenti választásokon kaptak.

Az állította-e meg a kommunista szavazatok további csökkenését, hogy a párt visszatért az ellenzékbe, vagy a helyi tanácsok jó munkáját dicséri ez az eredmény? Ahol visszaesett, mint Délén, ott pedig kritika? Az értelmezés többféle is lehet, mint látjuk, s talán még a nemzetközi tényezőket a telepítendő cirkáló rakétákat és Afganisztánt sem vonatkoztatjuk ki a mérlegelés köréből.

Akkor hát a szocialisták nyertek? — A számokat nézve igen, hiszen ők mind az öt évvel ezelőtti, mind a tavalyi eredmények-

hez képest többet kaptak, és ezt egyetlen párt sem mondhatja el magáról. A kérdés azonban az, hogy miért történt ez. Azért, mert a baloldali helyi tanácsokban együttműködtek és jól a kommunistákkal? Vagy azért, mert a központi kormányban újra szövetkeztek a kereszténydemokratákkal és éles hangon vitáztak az OKP-val? Értelmezés kérdése ez is. Bettino Craxi főtítkár kétségkívül úgy értelmezi majd az urnák választást, hogy az őt és kormányba lépését igazolta. A kapott 12,7 százalékos súlyos érv lesz kében pártja balszárnya ellen, amely bírálta őt a baloldali egység megbontásáért. „Íme — mondhatja — az OSZP elindult az önálló, harmadik erővé válás útján.”

Talán nem is a szavazatok megszólása az igazán figyelemre méltó, hanem az, hogy szavaztak-e egyáltalán. 15 tartományt érintett a választás, közel 43 millió állampolgár volt jogosult szavazni, szinte az egész választói testület, és soha olasz választásokon olyan alacsony nem volt a részvételi arány (88,5 százalék), mint ezúttal. Igen sok volt az urnákba dobott érvénytelen szavazat (6,2 százalék) és a kitöltetlen „fehér lap” (3,5 százalék) is.

Az érvényes szavazatok száma végül nem tett ki 31 milliót. Vagyis több mint 10 millió olasz választópolgár nem óhajtott, nem tudott, nem akart véleményt nyilvánítani. Ez a jelenség már a múlt évi parlamenti választásokon is megnyilvánult, de kisebb mértékben. Óriási és fokozódó kiábrándultságot tükröz, azt hiszem. Kiábrándultságot a pártokból, a demokratikus intézményekből, a kormánnyal általában, vagy egyszerűen és körvonalazás nélkül az olasz viszonyokból. Ez a kiábrándultság 1975–76-ban még a dühös tiltakozás jellegét öltötte és a kommunista szavazatok ugrásszerű emelkedésében jelentkezett. Akik akkor a kommunistákra szavaztak, hogy tiltakozzanak a DC-uralom ellen, tavaly — és most még inkább — tartózkodtak, el sem mentek. Olasz szociológusok „rif-

Ki nyert?

Mérleg

A DC „titka”

lússó”-nak (apálynak, visszavonulásnak) nevezik ezt a jelenséget. Veszélyes közöny. Többet árthat a demokráciának, a sok harcban született olasz demokratikus vívmányoknak, mint a terroristák golyói.

Az Olasz Kommunista Párt már másfél éve néz szembe rendkívül bonyolult helyzettel: ismét ellenzékbe kényszerült és keményen támadja a kereszténydemokratákat, valamint a velük szövetségre lépett szocialistákat, ugyanakkor a mérsékeltbb közép-tereket is meg kell nyernie, s nem javasolhat más politikát, mint az összefogást ugyanazokkal a kereszténydemokratákkal és szocialistákkal, nemzeti megújulást célzó reformpolitika keretében. Ez a „Berlinguer-vonal nem logikátlan és nagyon is a reális tényezőket veszi figyelembe, de akárhogy is nézzük, bizonyos „kettősségeket” nem tud kiküszöbölni. A kemény és határozott ellenzéki politika kielégíti ugyan az OKP mögött álló tömegek egy részének elvárásait, de riasztja a megnyerendő rokonszenvezőket, és fordítja. Patthelyzet ez; és az általános kiábrándultság önmagában nem fogja hozzásegíteni a pártot, hogy feloldja.

A „vörös tanácsok”

Ami a „vörös tanácsokat” illeti, egyik-másik jövője kérdéses. A hat vörös tartományból Emilia-Romagna, Toscana, Umbria és Piemonte a jövőben is az marad. Lazióban és Liguriában viszont a szocialistáktól függ; ők ugyanis alakíthatnak helyi kormányt a jövőben e két tartományban a DC-vel is, vagy fenntarthatják az együttműködést az OKP-val. A városok közül Bolognában — a kommunisták „kirakatvárosában” — az OKP elveszítette abszolút többségét, de a 60-ból 29 tanácsos így is az övé. Torinóban a Fiat városában nyert két százalékos és két új tanácsost. (A siker nagyrészt a népszerű, újságíróból lett polgármester, Diego Novelli érdeme.) Nápolyban, az olasz Dél fővárosában szintén nyert az OKP, és szintén a népszerű polgármester, Murizio Valenzi révén. Milánóban is maradhat a baloldali tanács; itt szocialista polgármester vezeti, és ő akkor is a helyén marad, ha a kommunisták helyett esetleg DC-tanácsosok támogatják a jövőben. Rómában első párt maradt az OKP, ugyanígy Firenzében. Genovában és Velencében viszont változhat a baloldali többség kereszténydemokrata-szocialista többségre is, ha az utóbbiak ezt választják.

MAGYAR PÉTER